БАЦЬКАЎШЧЫНА

ОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

WHITERUTHENIAN NEWSPAPER "BACKAUSCYNA" ("FATHERLAND")

Authorized by EUCOM Hqs Civil Affairs Division, 1. January 1951, Nr. UNDP 225

Responsible Publisher: Wladimir BORTNIK

Printing Office: Buchdruckerei der Apostolischen Visitatur, München 8, Rosenheimer Straße 46a. — Telefon-Nr. 45 81 43

Circulation: 3500 copies. Sponsor: IRO

Post Adress: "Backauscyna", München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III

Die Administration der Weißruthenischen Zeitung „BACKAUSCYNA"

München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ДВА ТЫДНІ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND" | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND" | LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE"

№ 70 15 верасьня 1951 ГОД ВЫДАНЬНЯ 5

Японія незалежным і раўнапраўным гаспадарствам

У суботу 8-га верасьня сёлета на канфэрэнцыі ў Сан-Францыска быў падпісаны мірны дагавор зь Японіяй пасьля шасьці год стану вайны з гэтым гаспадарствам. Спасярод 52 гаспадарстваў — удзельнікаў мірнае канфэрэнцыі мірнага трактату не падпісалі толькі тры гаспадарствы — СССР, Польшча й Чэхаславаччына, якія навет перадчасна пакінулі канфэрэнцыю.

Як сам зьмест мірнага дагавору, гэтак і прабег мірнае канфэрэнцыі ў Сан-Францыска хаваюць у сабе вельмі важныя палітычныя аспэкты, якія бясспрэчна не астануцца без паважнага ўплыву на далейшы ход падзеяў ня толькі на Далёкім Усходзе, але й у цэлым сьвеце.

Ні пераможнікаў ні пераможаных

Характар мірнага дагавору зь Японіяй і ягоныя палітычныя мэты найлепей выразіў прэзыдэнт Труман у сваей прамове на адкрыцьці канфэрэнцыі: **«Калі мы сабраліся за сталом гэтае мірнае канфэрэнцыі, мы павінны вызваліцца ад злосьці й нянавісьці, і таму паміж намі няма ані пераможнікаў ані пераможаных, а ёсьць толькі роўнапраўныя партнэры міру».**

У духу гэтых словаў прэзыдэнта ЗША зрэдагаваны ўвесь праект мірнага дагавору. Ягоныя важнейшыя пастановы наступныя: Усе гаспадарствы, што знаходзіліся ў стане вайны зь Японіяй, заключаюць зь ей цяпер «мір задзіночаньня й узаемнага прабачэньня». Таму ў дагаворы не гаворыцца зусім ані пра віну Японіі за выбух вайны на Далёкім Усходзе й усе праступныя ўчынкі гэтага гаспадарства, ані пра якія-колечы іншыя «справядлівыя адплаты». Мірны дагавор дае Японіі поўную сувэрэннасьць і раўнапраўнасьць у сям'і ўсіх вольных народаў сьвету. Японія дзеля ўласнае абароны мае права мець сваю армію. Яна зракаецца сваіх прэтэнсіяў да Фармозы, Карэі, Паўдзённага Сахаліну, Курыльскіх астравоў і ціхаакіянскіх астравоў, так як, згодна тэксту дагавору, усе гэтыя тэрыторыі яна прыдбала шляхам «несправядлівых гістарычных завяваньняў». На японскую прамысловасьць і гандаль не накладаецца ніякіх абмежаваньняў. Усе гаспадарствы, за выключэньнем Філіпінаў і Маляяў, зракаюцца ўсякіх японскіх ваенных адшкадаваньняў і рэпарацыяў. Усе чужыя гаспадарствы павінны вывесьці зь Японіі свае акупацыйныя войскі на працягу 90 дзён пасьля падпісаньня мірнага дагавору. Паколькі аднак Японія знаходзіцца ў непасрэднай блізіні да варожых агрэсыўных сілаў, яна мае права заключаць з запрыязьненымі гаспадарствамі вайсковыя дагаворы з мэтаю астаўленьня на японскай тэрыторыі іхных вайсковых гарнізонаў.

Калі рэспубліканскаму дарадніку міністэрства замежных справаў ЗША Фостэру Далесу не ўдалося дасягнуць адзінства між паасобнымі гаспадарствамі — камуністычны ці нацыянальны Кітай павінен быць удзельнікам мірнага дагавору зь Японіяй, пастаноўлена справу гэтую пакінуць адкрытай. Таму ніякі кітайскі ўрад ня быў запрошаны на канфэрэнцыю, а Японіі пакінута права падпісаньня сэпаратнага мірнага дагавору з тым кітайскім урадам, зь якім яна сама захоча.

Сама Японія ў васобе свайго прем'ер-міністра Ёшыдо прызнала, што гэты мірны дагавор зьяўляецца вялікадушным, роўнага якому няма ў цэлай гісторыі.

Палітычны аспэкт мірнага дагавору

Няма найменшага сумліву ў тым, што зьмест мірнага дагавору зь Японіяй знаходзіцца ў непасрэднай сувязі з агульна палітычнай і ваеннай сытуацыяй на Далёкім Усходзе. Бо імёна якраз гэтая часьць зямное кулі, а ў першую чаргу Японія знаходзіцца сяньня найбольш загрожанай камуністычнай агрэсыяй. Фостэр Далес у сваім інтэрвію, дадзеным інфармацыйнаму часапісу «Ньюс Вік», высказаў пагляд, што галоўнай мэтай савецкай агрэсыі на Далёкім Усходзе зьяўляецца якраз Японія. Ён заўсёды й перад гэтым падчырківаў, што інсьпіраваны й рэжысараваны Саветамі напад на паўдзённую Карэю меў на мэце расьцягнуць савецкую кантролю на Японію. Сталін асьветчыў яшчэ ў 1925 г., што саюз Саветаў зь Японіяй быў-бы непераможным.

Таму Амэрыка, якая ўзяла на свае собскія плечы ўвесь вялізарны цяжар утрыманьня бясьпечнасьці на Далёкім Усходзе й дае найвялікшы ўклад у Карэйскай кампаніі, патрабуе мець у ціхаакіянскім прасторы дастаткова сільнага й абароназдольнага саюзьніка. Такім саюзьнікам можа быць толькі незалежная, адроджаная, узброеная й запрыязьненая зь ею Японія, таксама як у Эўропе за такога саюзьніка прыходзіцца ўважаць Заходнюю Нямеччыну. Што датычыцца аднак Нямеччыны, то тут справа далёка ўскладняецца тэй акалічнасьцю, што сяньня нельга дасягнуць задзіночаньня Нямеччыны, падзеленай на заходнюю й усходнюю сфэру ўплываў, і таму яшчэ нельга зь ею падпісаць сяньня мірнага дагавору. Аднак 10 верасьня сёлета пачынаецца ў Вашынгтоне канфэрэнцыя міністраў замежных справаў ЗША, Вялікабрытаніі й Францыі ў справе палітычнага й мілітарнага зраўнаньня Нямеччыны з заходнімі гаспадарствамі дзеля абаронных мэтаў Заходняе Эўропы.

На сколькі вялікае значэньне прыдаецца Японіі ў вабароннай сыстэме на Далёкім Усходзе, можа сьветчыць факт, што за дзьве гадзіны пасьля падпісаньня мірнага дагавору быў падпісаны ўжо вайсковы дагавор паміж ЗША й Японіяй, на моцы якога Японія зажадала астаўленьня збройных сілаў ЗША на японскай тэрыторыі, як і наагул узяць на сябе цяжар абароны ейнае краіны перад агрэсіяй да часу разбудаваньня японскіх абаронных збройных сілаў.

Такі, а ня іншы мірны трактат зь Японіяй трэба ўважаць перш за ўсё за вялізарны сукцэс далёкаўсходняй палітыкі ЗША. Дзякуючы гэтаму трактату было канчальна выбіта вобстрае аружжа з рук Савецкага Саюзу, які імкнуўся падпарадкаваць Японію сваім уплывам, у найлепшым выпадку трымаць яе й надалей у стане няўзброеным, які-б выключаў усякую абароназдольнасьць гэтае краіны. Цяпер Японія ўваходзіць у сям'ю вольных дэмакратычных народаў, як раўнапраўны сябра. Паколькі дагэтуль роля Японіі ў працэсе разьвіцьця вялікіх падзеяў на Далёкім Усходзе была пасыўнай, патолькі цяпер яна будзе актыўнай. Не падлягае найменшаму сумліву, што й у справе Карэйскага канфлікту займе цяпер Японія актыўнае становішча, для якой камуністычная Карэя была-б непасрэднай загрозай ейнага незалежнага існаваньня. Адным словам, зь хвілінаю падпісаньня мірнага дагавору зь Японіяй мяняюцца на карысьць Захаду, а на шкоду Саветаў дасюлешнія суадносіны сілаў на Далёкім Усходзе.

Ганебная кампрамітацыя Савецкага Саюзу

Мірная канфэрэнцыя ў Сан-Францыско, якая, пры ўдзеле 52 гаспадарстваў, у тым ліку Савецкага Саюзу й двух ягоных сатэлітаў — Польшчы й Чэхаславаччыны, трывала ўсяго чатыры дні, калі ня лічыць вечару 4 верасьня, прысьвечанага адкрыцьцю канфэрэнцыі й прамове прэзыдэнта Трумана, была першай у сваім родзе ад заканчэньня апошняй вайны. Усякія канфэрэнцыі, у якіх прыймаў удзел Савецкі Саюз, заўсёды, як ведама, цягнуліся доўгія месяцы й неаднакратна канчаліся бязь ніякага рэзультату. Была яна таксама першай і ў тым сэнсе, што на ўсякія савецкія дэструкцыйныя прапановы, на ўсякія сабатажныя ходы й дэмагагічную прапаганду, ніхто не зьвяртаў абсалютна ніякае ўвагі.

Як ведама, праект мірнага дагавору зь Японіяй быў прыгатаваны Далесам загадзя й узгоднены з усімі зацікаўленымі гаспадарствамі да найдрабнейшых дэталяў падчас цэлагодніх ягоных індывідуальных перагавораў з гэтымі гаспадарствамі, якія тады Савецкі Саюз ігнараваў і ня прыймаў у іх ніякага ўдзелу. Таму на парадку дня канфэрэнцыі ў Сан-Францыско стаяла адно толькі пытаньне: заакцэптаваньне й падпісаньне прыгатаванага ўжо праекту мірнага дагавору зь Японіяй. Праўда, кажнае гаспадарства мела права высказацца і абаснаваць сваё становішча ў дачыненьні да праекту мірнага дагавору, але высказваньні на гэтую тэму былі згары абмежаваныя толькі да аднае гадзіны часу для кажнага гаспадарства.

Уся працэдура канфэрэнцыі была прыгатаваная так, каб гэтым разам пазбавіць савецкую дэлегацыю ўсякіх магчымасьцяў дэструкцыі й сабатажу. Не дарма прэзыдэнт Труман у сваей прамове на адчыненьні канфэрэнцыі, маючы на думцы Савецкі Саюз, выразна заявіў: **«На гэтай канфэрэнцыі выясьніцца, хто**

(Заканчэньне на бал. 2)

Перад новай афэнзывай у Карэі

Апошнія падзеі ў Карэі зьяўляюцца вельмі вымоўнымі, зь якіх ужо сяньня можна рабіць далёка йдучы высновы. Яны паказваюць, што комуністыя зьяўляюцца зусім не намераныя спыніць якім-небудзь спосабам Карэйскую вайну, якая спрычыняе ім вялізарныя страты, ня шукаюць якога-небудзь ганаровага для сябе выхаду з разьдзьмуханай імі авантуры. Наадварот, што раз выразьней зарысоўваецца іхная тэндэнцыя ўсьцяж паглыбляць заіснаваўшы канфлікт і па магчымасьці, расшырыць яго на іншыя далёкаўсходнія терыторыі.

Але прыглядзімся да самых выпадкаў. Сяньня ўжо ясна, што перагаворы аб перамір'і, якія камуністыя сарвалі 23 жнівеня з прычыны быццам бамбардаваньня самалётамі ЗН нэўтральнай зоны ў Кэсонгу, зьяўляюцца не перарванымі, як некаторыя дапускалі, але сарванымі поўнасьцю. Пасьля сарваньня перагавораў пасыпаліся з камуністычнага боку новыя абвінавачаньні пад адрасам Галоўнага Камадаваньня збройных сілаў ЗН, што апошнія і ў далейшым нарушаюць нэўтральнасьць Кэсонгу. Між іншым камуністыя ў сваей апошняй ноце абвінавацілі войскі ЗН, што быццам іхныя самалёты толькі ад 1-га да 9-га верасьня нарушылі нэўтральнасьць Кэсонгу аж 139 разоў.

Галоўнакамандуючы войскамі ЗН генэрал Рыджвэй у свае ноце з 6. 9. 51 г. адкінуў усе камуністычныя абвінаваньні, як поўнасьцю беспадстаўныя, і заклікаў да ўзнаўленьня перагавораў аб перамір'і, прапануючы выбраць новае месца для іхнага прадаўжэньня, якое было-б для камуністых найбольш адпаведным і давала-б ім поўную гарантыю бясьпечнасьці перад уяўнымі правакацыямі з праціўнага боку. Пасьля гэтага камуністыя пераслалі некалькі новых нотаў з далейшымі абвінавачаньнямі за нарушэньне нэўтральнасьці Кэсонгу, не даючы ніякага адказу на прапанову ген. Рыджвэя ўзнавіць перагаворы аб перамір'і ў іншым месцы.

Сяньня ўжо ясна, дзеля якой мэты былі патрэбныя камуністым сямітыднёвыя перагаворы аб перамір'і ў Кэсонгу. Ім хадзіла пра тое, каб мець даўжэйшую перадышку на фронце дзеля сьцягненьня з Кітаю й Савецкага Саюзу сьвежых сілаў для новае, на шырэйшую мэту запланаванае, афэнзывы. Прыпушчэньні й цьверджаньні заходняе прэсы, што камуністыя сарвалі перагаворы аб перамір'і толькі па тое, каб даць важныя козыры ў рукі савецкай дэлегацыі на мірную канфэрэнцыю зь Японіяй у Сан-Францыско, выдаюцца дзеля гэтага мала праўдападобнымі.

Камуністыя сьцягваюць апошнімі днямі новыя сілы на фронт, што сьветчыць таксама аб запланаванай імі вялікай афэнзыве, якая хутка мае распачацца. Галоўнакамандуючы восьмай арміяй ген. Фліт ацэньвае сілы ворага на 850.000 чалавек, якія ўзброеныя мадэрнай артылерыяй, 500 панцыраў і 1000 самалётаў. Спасярод гэтых сілаў 40 дывізіяў зьяўляюцца новымі. Таксама пацьвярджаюцца чуткі, што ўжо знаходзіцца на фронце інтэрнацыянальная камуністычная брыгада, якая складаецца з «ахвотнікаў» з Савецкага Саюзу, сатэлітных гаспадарстваў і ўсходняй зоны Нямеччыны. Назоў «брыгада» мае тут значэньне палітычнае, а не вайсковае, бо ў запраўднасьці ёсьць гэта цэлая армія. Другая такая інтэрнацыянальная «брыгада» знаходзіцца ў дарозе на фронт. Апрача гэтага на тэрыторыі Карэі знаходзіцца вялікая колькасьць тэхнікаў і іншых спэцыялістых з краінаў Усходняе Эўропы, што знаходзяцца пад савецкай кантроляй.

Яшчэ перад распачацьцем спадзяванае вялікае афэнзывы разьвіваюцца на фронце ажыўленыя баі. Асабліва лётніцтва ЗН наносіць ворагу вялізарныя страты. Аб іх можа сьветчыць факт, што, як паведамляе галоўнакамандуючы восьмай амэрыканскай арміяй ген. Фліт, паўночна-карэйцы страцілі на працягу жніўня, г. зн. у часе, калі вяліся перагаворы аб перамір'і, 26.000 жаўнераў забітымі, раненымі й захопленымі ў палон. Як паведамляе афіцыяльна Галоўная Гаспода 5-ай амэрыканскай лётніцкай арміі, сіламі лётніцтва ЗША толькі на працягу першага тыдня верасьня было зьнішчана або пашкоджана 4.364 камуністычных самаходаў.

Галоўнае Камандаваньне збройнымі сіламі ЗН пачало апошнім часам праяўляць больш станоўчасьці ў сваіх ваенных апэрацыях, чымсьці перад гэтым. Да такіх мамэнтаў належыць між іншым зьнішчэньне амэрыканскім лётніцтвам важнага чыгуначнага вузла ў паўночнай Карэі Рашын, церазь які праходзіць адзіная чыгуначная лінія з Савецкага Саюзу ў Карэю. Зьнішчэньне гэтага пункту паўстрымае даставу савецкай зброі й іншых ваенных матарыялаў, якія бесьперапынна йшлі з недалёкага Уладывастоку. Цяжкі баёвы налёт на Рашын, аддалены ўсяго толькі некалькі кілямэтраў ад мяжы СССР, мае ня толькі вайсковае, але й палітычнае значэньне. Год назад, пасьля першага налёту на гэты горад, амэрыканскі ўрад быў забараніў галоўнакамандаваньню амэрыканскімі збройнымі сіламі бамбардаваць гэты горад, каб у сувязі з малым ягоным аддаленьнем ад савецкай тэрыторыі, ня выклікаць канфлікту з Савецкім Саюзам. Цяпераж амэрыканскі ўрад гэты дазвол даў, каб перарваць савецкія ваенныя даставы на фронт.

У ваблічы новай камуністычнай афэнзывы на фронце Галоўнае Камандаваньне збройнымі сіламі ЗН заяўляе, што гэтая афэнзыва будзе таксама адбітая, як і ўсе афэнзывы папярэднія, і што вораг панясе пры гэтым новыя вялізарныя страты. Ня гледзячы аднак на гэта, Галоўнакамандаваньне ЗН лічыцца ўсё-ж такі з канечнасьцю часовага адступленьня на фронце.

Як палітычны гэтак і чыста ваенны аспэкт Карэйскіх падзеяў із што раз большай пераконлівасьцю гавораць за тым, што пажар вайны на Далёкім Усходзе, разьдзьмуханы Савецкім Саюзам больш чымсьці год таму назад, ня ёсьць звычайнай пробай сілаў перад будучай генэральнай расправай, якой, прыкладам перад апошняй сусьветнай вайной была Гішпанія. Усе сымптомы паказваюць на тое, што Карэя зьяўляецца ўжо першай фазай новай сусьветнай вайны.

Стрэлы у пустое

Як мы ўжо пісалі, нядаўна на балонах бальшавіцкай «Правды» было надрукаванае пасланьне ангельскага міністра замежных справаў Морысона да народаў Савецкага Саюзу, а трохі пазьней рэзалюцыя Кангрэсу ЗША аб дружбе з народамі СССР. Ня гледзячы на тое, што ў тэй-жа «Правде» паявіліся й савецкія камэнтары на пасланьне Морысона ды рэзалюцыя Вярхоўнага Савету СССР зь пісьмом ягонага старшыні Шверніка з мэтаю паказаньня беспадстаўнасьці цьверджаньняў Захаду, на гэтым-жа Захадзе агульна ўважалася, што ягоныя звароты да народаў СССР мелі вялікае палітычна-прапагандовае значэньне. Агульна цьвердзілася, што, дзякуючы апублікаваньню ў «Правде» зваротаў Захаду да народаў СССР, першы раз была праламаная зялезная заслона й была дадзеная магчымасьць замкнутым за ей народам даведацца праўду аб тым, як жывуць, што думаюць і да чаго імкнуцца вольныя народы дэмакратычнага Захаду.

Некаторыя ўкраінскія часапісы правільна зацемілі, што гэтая радасьць на Захадзе зь ягонага прапагандовага сукцэсу ня мае пад сабою цьвёрдае падставы, бо якраз тыя нумары «Правды», у якіх былі надрукаваныя пасланьне Морысона й рэзалюцыя амэрыканскага кангрэсу, маглі зусім не дайсьці да савецкага чытача. Зусім праўдападобным мог быць факт, што ў тыя дні паявіліся два выданьні «Правды»: адно для савецкіх грамадзян бяз успомненага пасланьня й рэзалюцыі, а другое з пасланьнем і рэзалюцыяй, прызначанае выключна на экспарт. Што такое прыпушчэньне ёсьць поўнасьцю праўдападобным, можам даказаць на канкрэтным факце. Некалькі год яшчэ перад вайной, калі дыпляматычныя ўзаемадачыненьні між Польшчай і Савецкім Саюзам былі карэктныя, між літаратурна-журналістычнымі арганізацыямі абедзьвюх краін паўстала думка, каб для ўзаемнага пазнаньня абодвых народаў адзін нумар польскай "Газэты Літэрацкей" прысьвяціць літаратурным дасягненьням Савецкага Саюзу, узамен за што савецкая «Литературная Газета» прысьвяціла-б адзін свой нумар такім-жа дасягненьням польскім. І ўзапраўды, быў паявіўся прысьвечаны нумар «Газэты Літэрацкей» з артыкуламі й творамі савецкіх пісьменьнікаў ды іхнымі фатаграфіямі. Хутка пасьля гэтага паявіўся такі-ж нумар «Литературной Газеты», прысьвечаны польскай літаратуры. Але пазьней удалося ўстанавіць, што гэты нумар «Литературной Газеты» быў выключна экспартным нумарам, якога ў самым Савецкім Саюзе нельга знайсьці было із сьвечкай. Гэта ў той час выклікала цэлую сэнсацыю, якая знайшла водгук і загранічай, бо польскія літараты былі зьлажылі з гэтае нагоды востры пратэст у міжнародным Пэн-Клюбе.

Але дапусьцім, што ў дадзеным выпадку ўспомненыя нумары «Правды» патрапілі ў рукі савецкага чытача. То і ў такім выпадку прапагандовы эфэкт ангельскага пасланьня й амэрыканскай рэзалюцыі мог быць толькі адваротным да таго, што мелі на думцы аўтары гэтых дакумэнтаў. З цэлаю ўпэўненасьцю можам аб гэтым цьвердзіць прынамсі што датычыцца нерасейскіх народаў, паняволеных бальшавізмам.

Аснаўной мэтай заходніх дакумэнтаў было пераканаць падсавецкія народы аб тым, што Захад, наперакор цьверджаньням савецкае прапаганды, ня хоча вайны з Савецкім Саюзам, імкнецца жыць зь ім у поўнай згодзе й весьці зь ім супрацоўніцтва ўва ўсіх галінах публічнага жыцьця.

У нармальных умовах жыцьця нічога болей было-б і непатрэбна. Бо ніводзін народ на сьвеце столькі не пацярпеў ад абедзьвюх сусьветных войнаў, як народы Савецкага Саюзу, тэрыторыя якіх былі галоўным тэатрам як першай, гэтак і другой сусьветных войнаў. Гэтыя народы таксама ведаюць, што й трэйцяя сусьветная вайна галоўным сваім цяжарам падзе на іхныя тэрыторыі. Але ня менш здаюць яны сабе справу і з таго, што толькі ў віры сусьветнага

(Заканчэньне на бал. 2)

Ці напярэдадні новае чысткі?

Нішчэньне ўсякіх нацыянальных азнакаў культуры нерасейскіх народаў Савецкага Саюзу праводзіцца бесьперапынна. Але раўналежна з гэтым там адбываюцца ад часу да часу асабліва ўзмоцненыя кампаніі, званыя папулярна «чысткамі», супраць усякіх нацыянальных праяваў, якія прыбіраюць масавы й нязвычайна абнаглелы характар. Непасрэдным іхным вынікам бываюць арышты й высылкі вялікай колькасьці людзей, западозраных у нацыянальным ухіле, пасьля чаго наступае пэрыяд нязвычайнага завастрэньня, а разам зь ім чарговы заняпад нацыянальнага культурнага жыцьця народаў СССР.

Вось-жа апошнім часам новы такі абнаглелы паход цэнтралістычнай чырвонай Масквы супраць усяго таго, што яшчэ ў г. зв. нацыянальных культурах нерасейскіх народаў магло праяўляцца нацыянальнага, хоць і засьмечанага чужымі ім расейскімі й камуністычнымі элемэнтамі, ужо пачаўся.

Пад удар чарговага паходу Масквы першая папала Украіна. Некалькі месяцаў таму назад адбылася ў Маскве зь вялікім шумам ладжаная дэкада украінскага мастацтва. Падобныя дэкады, на якіх звычайна бывае прысутным сам «бацька народаў» Сталін і ўсё палітбюро, як ведама, зьяўляюцца не столькі перагдядам мастацкіх дасягненьняў паасобных народаў, каб, падсумаваўшы ўсё зробленае, перайсьці да далейшых творчых узьлётаў, сколькі суровай і тэндэнцыйнай праверкай правільнасьці камуністычнай і русыфікатарскай лініі, якая ў дадзены мамэнт зьяўляецца агульна абавязваючай, ці будзе абавязваць пасьля гэтага. Вось-жа й апошняя ўкраінская дэкада, як і трэба было спадзявацца, выявіла паважныя «ўхілы» ўкраінскіх пісьменьнікаў у бок «буржуазнага нацыяналізму». У сувязі з гэтым, побач з казённымі галасамі адабрэньня творчасьці найбольш адданых Маскве пісьменьнікаў, пасыпалася мноства закідаў пад адрасам цэлага раду ўкраінскіх літаратаў, абвінавачваючых іх у «скрыўленьні генэральнай лініі», адыходзе ад цякучага камуністычнага жыцьця й актуальных патрэбаў дня, а галоўнае ў украінскім нацыяналізьме.

Распачатая ў сувязі з дэкадай кампанія пасьля яе ня спынілася, але значна завастрылася. Пасыпаліся новыя закіды, знайшліся й новыя ахвяры. Найвастрэй быў заатакаваны ўкраінскі паэта В. Сасюра, за свой верш «Любі Украіну», у якім былі знойдзены непрабачальныя нацыяналістычныя ўхілы. Той факт, што гэты верш быў напісаны некалькі год раней і дакладна адказваў тагачаснаму курсу нацыянальнай палітыкі Масквы, калі ў сувязі з вайной былі зроблены некаторыя палёгкі для нерасейскіх народаў, ёсьць называльна вымоўным. Ён сьветчыць, што Сасюра ня ў чым ня вінаваты, а толькі стаўся прыпадковай ахвярай новага нацыянальнага курсу Крамля, і што новы нацыянальны курс да паняволеных бальшавіцкай Расеяй народаў будзе асабліва цяжкім і балючым.

Усьлед за Украінай прыйшла чарга й на іншыя нерасейскія народы СССР, у тым ліку й на Беларусь. Пра гэта даведваемся зь «Літаратурнай Газеты» за 4. 8. 1951, у якой зьмешчаны артыкул пра пленум Саюзу Савецкіх Пісьменьнікаў Беларусі, прысьвечаны выключна абгавараньню артыкулу «Праўды» п. н. «Супраць ідэалягічных выкрыўленьняў у літаратуры» і выяўленьню ідэалягічных памылак беларускіх пісьменьнікаў.

Сакратар партыйнай арганізацыі беларускіх пісьменьнікаў, нейкі расеец І. Шамякін зрабіў спэцыяльны даклад, у якім падчыркнуў, як гэта робіцца там заўсёды, выключна важнае значэньне ўспомненага артыкулу «Праўды» «для ўсёй шматнацыянальнай савецкай літаратуры». У далейшым ён заявіў: «Было-б неправільным цьвердзіць, што пісьменьніцкая арганізацыя Беларусі працавала бязхібна, што ў нас ня было памылак, зрываў, недаробак». Былі знойдзены ім і вінаватыя ўсіх гэтых «праступкаў», а найвялікшым вінуўнікам аказаўся гэтым разам Максім Танк. Там-жа чытаем: «Асабліва вялікай памылкай уважае І. Шамякін апублікаваньне ў восьмым нумары журналу «Беларусь» за 1949 г., — г. зн. два гады таму назад — ідэйна шкоднага верша В. Сасюры «Любі Украіну» ў перакладзе М. Танка».

Але на Танку не канец. Шкоднікамі былі прызнаныя таксама й іншыя паэты, між імі А. Бялевіч і А. Куляшоў, апошні, як ведама, сябра камуністычнай партыі ўжо ад 1939 г. Аб іх «Литературная Газета» піша: «У газэце «Літаратура і Мастацтва» былі надрукуваныя вершы А. Бялевіча «Расьці, мой лён», А. Куляшова «Зямля й неба», «Зямля і мора», зьмест і вобразныя сродкі якіх ня выражаюць характэрных рысаў нашага часу. Пад імі можна паставіць любую, навет дарэвалюцыйную дату».

У чым-жа Шамякін — гэты маскоўскі агент у беларускай пісьменьніцкай арганізацыі — бачыць прычыну ўсіх гэтых і іншых ідэалягічных скрыўленьняў лініі беларускімі пісьменьнікамі? А вось: «Памылкі, дапушчаныя беларускімі літаратарамі, дакладчык аб'ясьняе адсутнасьцю ў крузе пісьменьнікаў прынцыпіяльнай бальшавіцкай крытыкі, аслабленьнем грамадзкіх формаў творчай крытыкі і недастатковым апэратыўным кіраўніцтвам працай сэкцыяў з боку прэзыдыюму саюзу пісьменьнікаў Беларусі».

Ведаючы, што на гэтым ня скончыцца, што гэта толькі пачатак, пісьменьнікі яшчэ не заатакаваныя, з мэтаю застрахавацца на будучыню, як І. Шарахоўскі, В. Агіевіч, П. Глебка, П. Кавалёў і П. Броўка ў сваіх выступленьнях значна дапоўнілі ўсё тое, чаго не сказаў Шамякін. Броўка, які спэцыяльна выслужваецца ўжо ад даўжэйшага часу, «прызваў пісьменьнікаў рэспублікі да павышэньня ідэйнай якасьці твораў».

Гэтым пленумам беларускіх пісьменьнікаў і іхнай самакрытыкай ды самакаяньнем Масква асталася нездаволенай. «Литературная Газета» ад сябе дадае: «Трэба зазначыць, што сабраньне было падгатоўлена недастаткова добра. Многія пытаньні, зьвязаныя із змаганьнем супраць перажыткаў буржуазнага нацыяналізму, не знайшлі шырокага адбіцьця ні ў дакладзе, ні ў дыскусыі».

Нельга сяньня яшчэ прадбачыць, як далёка пойдзе распачатая цяпер Масквою новая кампанія супраць культурна-нацыянальнага жыцьця нерасейскіх народаў Савецкага Саюзу. Таксама ня ведама, ці пацягне яна за сабою новую чыстку із арыштамі й ссылкамі найбольш выдатных прадстаўнікоў беларускай савецкай літаратуры, ці гэтым разам закончыцца «бяскрывава». Адно толькі астаецца ясным: цяперашняя кампанія Масквы не астанецца бяз уплыву на далейшым разьвіцьці культурным народаў СССР. Гэта ўсё абазначае, што дапушчаныя бальшавікамі падчас вайны некаторыя палёгкі для нерасейскіх народаў СССР, каб зьменшыць іхную ненавісьць да Масквы, ужо скончыліся. Цяпер наступіць пэрыяд яшчэ цяжэйшага нацыянальнага гнёту й яшчэ больш безагляднага нішчэньня нацыянальных асаблівасьцяў нерасейскіх народаў, якія яшчэ ўцалелі ад чыстак папярэдніх.

С. Крушыніч

На землях Беларусі

Навет і камсамол кепска працуе

Газэта «Комсомольская Правда» за 1. 8. 51 г. падае падробную справаздачу з пленуму ЦК камсамолу Беларусі, які адбыуся нядауна у сувязі з войстрай крытыкай камсамольскай арганізацыі з боку сёмага пленуму ЦК камуністычнай партыі Беларусі.

Вось-жа, як даведваемся з дакладу сакратара ЦК ЛКСМ Машарава, у Беларусі ёсьць каля паумільёна сяброу камсамольскай арганізацыі, аднак, згодна ягоных словау, у працы камсамольскіх арганізацыяу былі выяуленыя паважныя недахопы. А таму пленум быу змушаны забавязаць ЦК, абкомы й райкомы камсамолу «падняць ролю камсамольскіх арганізацыяу калгасау, саугасау і МТС у змаганьні за павышэньне ураджайнасьці».

Але найбольш дасталося цэнтральнаму камітэту камсамолу, які быу прадметам асабліва войстрых нападау. Гэтак «Сакратар Віцебскага абкому тав. Шабашау крытыкавау ЦК камсамолу Беларусі за недахопы у кіраунііцтве камсамольскімі арганізацыямі, за дрэнную пастаноуку навучаньня сакратароу райкомау камсамолу і камсамольскіх нізавых арганізацыяу».

А далей: «Сур'ёзныя прэтэнсыі былі высунутыя аддзелу сялянскай моладзі ЦК камсамолу Беларусі сакратаром Полацкага абкому камсамолу тав. Сінкевічам. Гэты аддзел мала памагае абкомам камсамолу. Уся ягоная работа зводзіцца да збору розных зьвестак».

І яшчэ далей: «Сакратар Горацкага райкому камсамолу тав. Сімвалокау зьвярнуу увагу, што ЦК і Магілеускі абком камсамолу не даходзяць да кожнага райкому камсамолу і не аказваюць ім практычнай помачы».

«Часамі добрыя пастановы бюро ЦК астаюцца нявыкананымі» — заявіу сакратар Горадзенскага абкому камсамолу тав. Аксенау».

Таксама «Сакратар Берасьцейскага абкому камсамолу тав. Старавойтау паддау крытыцы аддзел камсамольскіх органау ЦК за недахопы у падборы й узгадаваньні камсамольскіх кадрау».

Як бачым, навет у кіраунічых органах камсамолу, на чале якіх стаяць такія «беларусы», як Машарау, Шабашау, Сімвалакау, Аксенау, Старавойтау і пад., далёка ня усё у парадку. Дык што-ж тады гаварыць пра усю паумільённую камсамольскую масу, якая усё-ж такі складаецца із запраудных беларусау, сілаю загнаных у гэтую камуністычную арганізацыю?

На каго працуе беларуская прамысловасьць?

Бальшавікі увесь час хваляцца, што Беларусь із адсталай сельскагаспадарскай краіны сталася пад кіраунііцтвам камуністычнай партыі й «асабіста таварыша Сталіна» таксама й краінай індустрыяльнай і што гэтая індустрыя працуе для падняцьця жыцьцёвага узроуню беларускага народу. На колькі аднак беларускі народ узапрауды карыстае з вырабау беларускага промыслу, можам даведацца з «Правды» за 15. 8. 1951 г. Там, у зацемцы п. н. «Раней тэрміну», чытаем даслоуна:

«Калектывы машынабудаунічых прадпрыемствау Беларусі з захапленьнем выпауняюць заказы для вялікіх пабудовау камунізму. Менскі аутамабільны завод — адно із самых маладых прадпрыемствау рэспублікі — закончыу поугадовы плян пастаукі пабудовам камунізму грузавікоу на месяц раней тэрміну. У ліпені й жнівені на адрас вялікіх пабудовау адпраулена яшчэ некалькі эшалонау з машынамі. Самазвалы менскага заводу пасьпяхова працуюць на Дану й Волзе, на Украіне й у Туркмэніі. Калектыу перавыпауняе так-жа заданьне па адпрауцы запасных часьцяу.

Аршанскі завод «Чырвоны Змагар» датэрмінова адправіу будауніком гідравузлоу сотні станкоу. Нядауна калектыу датэрмінова закончыу выраб вярцельных і фугавачных станкоу для Галоунага Туркменскага Каналу і Куйбышаускай гідрастанцыі».

Як бачым, прамысловыя вырабы Беларусі адпрауляюцца на Дон і Волгу, на Украіну, у Туркмэнію й Куйбышау, затое нідзе ня сказана, што выкарыстоуваюцца яны на Беларусі.

Паутара мільена марак для прадпрыемствау ДП

У працэсе уключэньня у нямецкую гаспадарку ДП, што ня маюць магчымасьцяу выэміграваць, прадбачаныя для іх на падставе дагаворанасьці паміж Банкам для Уцекінерау у Бон і ІРО пазыкі на заснаваньне або узмацненьне існуючых ужо прадпрыемствау або іншых варштатау працы. Да гэтага часу уплыло ужо 25.000 заявау на атрыманьне гэтых пазыкау.

Сродкі на пазыкі будуць паходзіць зь Нямецкага Банку для Уцекінерау, у якім створана цераз ІРО «Спэцыяльнае Конто для ДП» у суме паутара мільёна марак. Практычна пазыкі будуць выдавацца не непасрэдна з Банку для Уцекінерау у Бон, але цераз мясцовыя банкі тых мясцовасьцяу, у якіх пражываюць кандыдаты на атрыманьне пазыкі. Вышыня пазыкі ня можа перавышаць 5.000 марак, а у васабліўых выпадках 8.000 марак на асобу або сям'ю. Пазыкі для зарганізаваных цераз ДП прадпрымствау ці таварыствау ня могуць перавышаць сумы 50.000 марак.

Стрэлы у пустое

(Заканчэньне)

ваеннага пажару можа быць зьнішчаны бальшавізм і што толькі тады можа для іх засьвітаць доўгачаканая зара свабоды.

Тэкія настроі й пажаданьні ўсеўладна панавалі сярод гэтых народаў і перад другой сусьветнай вайной. Гэтыя народы ведалі й тады, што вайна прынясе ім вялізарныя спусташэньні. Яны не абдаралі асаблівай сымпатыяй нямецкага гітлерызму, што меўся быць іхным «вызвольнікам». Але для гэтых народаў лепей адзін раз перажыць навет найгоршы жах вайны, чымсьці павольнае кананьне ў умовах няведамага яшчэ ў гісторыі тэрору, вызыску й маральнага зьдзеку. Дык як-бы гэта парадаксальна не прадстаўлялася для заходняга чалавека, але факт астаецца фактам, што паняволеныя бальшавізмам нерасейскія народы, якія яшчэ не залячылі ранаў з папярэдняе вайны, чакаюць з надзеяй на выбух вайны наступнай.

Таму запэўненьні Захаду, што ён імкнецца жыць у згодзе з Савецкім Саюзам і весьці зь ім шырокае супрацоўніцтва абазначаюць для гэтых народаў ня што іншае, як захаваньне «статусу кво» й замацаваньне на даўжэйшую мэту таго жахлівага палажэньня, у якім гэтыя народы апынуліся. Такім чынам зварот міністра Морысона й рэзалюцыя кангрэсу ЗША з гледзішча прапагандовага зьяўляюцца стрэлам у пустое. Такім-жа самым стрэлам у пустое ёсьць і радыёвыя сродкі прапаганды Захаду, бо зь іх падсавецкі нявольнік толькі даведваецца аб справах і так для яго ведамых. Заходняя прапаганда не дае яму надзеі ў ягонае вызваленьне, не памнажае ягонае маральнае сілы ператрываньня.

Пішучы гэта, мы далёкія ад думкі, што Захад у сваей прапагандзе, прызначанай для падсавецкага Усходу, павінен прапагаваць вайну. Не! Нам ходзіць пра тое, каб гэты Захад задэкляраваў выразна, што ён змагаецца за ўсе тыя вольнасьці для ўсіх народаў сьвету, у тым ліку й для ўсіх народаў Савецкага Саюзу, зь якіх карыстаецца сам. Нам ходзіць пра тое, каб Захад вызнаў за ўсімі нерасейскімі народамі СССР поўнае права ня толькі на іхныя асабістыя, сацыяльныя й рэлігійныя вольнасьці, але таксама й поўнае права й на іхную вольнасьць нацыянальную. Нам ходзіць пра тое, каб Захад, адкінуў раз назаўсёды пляны тварэньня новае турмы народаў на развалінах турмы сяньняшняй, а каб загарантаваў гэтым народам права на іхную поўную гаспадарствайскую незалежнасьць. Агулам пра тое нам ходзіць, каб усе дэмакратычныя свабоды, выпісаныя на балонах Атлянтычнай Карты й іншых вялікіх дакумэнтаў сучаснасьці, былі поўнасьцю вызнаныя й за нашымі народамі незалежна ад таго, ці гэта для часовых каньюнктуральных мэтаў ёсьць Захаду выгадным ці не.

Калі-ж у такі спосаб перабудуе Захад сваю палітыку ў дачыненьні да паняволеных бальшавізмам народаў і калі ў такім кірунку павядзе сваю прапаганду, тады толькі ягоны голас будзе там пачуты.

Язэп Каранеўскі

Японія незалежным гаспадарствам

(Заканчэньне)

шукае міру, а хто імкнецца гэтым шуканьням перашкодзіць, хто жадае заканчэньня вайны, а хто яе хацеў-бы прадоўжыць».

Было тады ясным, што калі пасьля поўнага ігнараваньня індывідуальных перамоваў з зацікаўленымі гаспадарствамі Далеса Савецкі Саюз прыняў запросіны да ўдзелу ў канфэрэнцыі ў Сан-Францыско й выслаў сваю дэлегацыю ў складзе аж 30-ці чалавек, падмацаваную дэлегацыямі Польшчы й Чэхаславаччыны, дык толькі па тое, каб пры памачы розных дэструкцыйных прапановаў зацягнуць канфэрэнцыю, скамплікаваць яе й пры магчымасьці навет сарваць. Не дарма на самым пачатку канфэрэнцыі Грамыка заявіў, што на ягоную думку павінна яна патрываць што найменей адзін месяц.

Першай савецкай абструкцыяй было дамаганьне Грамыкі запрасціь на канфэрэнцыю прадстаўнікоў чырвонага Кітаю. Аднак на агульнае жаданьне ўсіх удзельнікаў ня была навет гэтая справа пастаўленая на галасаваньне. У далейшым Грамыка выставіў ад імя СССР 13 пунктаў да мірнага дагавору зь Японіяй. І на гэта ўдзельнікі канфэрэнцыі не зьвярнулі найменшае ўвагі. Характэрна асабліва тое, што навет тыя далёкаўсходнія гаспадарствы, якія да праекту мірнага дагавору адносіліся крытычна, ні ў чым аднак не падтрымалі Грамыкі, выражаючы гэтым свае рэчовыя дачыненьні да справы. А ўжо зусім гумарыстычнай была заява Грамыкі, што мірны дагавор зь Японіяй ня будзе мець ніякае моцы, калі ў ім ня будуць узятыя пад увагу дамаганьні Савецкага Саюзу, які найбольш прычыніўся да перамогі над Японіяй (як ведама, Савецкі Саюз ваяваў зь Японіяй усяго толькі шэсьць дзён і за гэтых шэсьць дзён атрымаў вялізарныя здабыткі на Далёкім Усходзе, уключна зь беззаконным аграбленьнем усіх прамысловых уладжаньняў у Маджурыі).

Пабачыўшы, што ягоныя дэмагагічныя выступленьні ня робяць найменшага ўражаньня на дэлегатах, Грамыка ня выкарыстаў навет усіх сваіх козыраў, як выступленьня ў ролі абаронька нацыянальных інтарэсаў далёкаўсходніх гаспадарстваў ці справы адмовы Індыі ад удзелу ў канфэрэнцыі. Да якой меры здэнэрваваньня былі даведзеныя савецкія дэлегаты, можа сьветчыць наступны эпізод: калі адзін амэрыканскі кангрэсмэн падчас канфэрэнцыі хацеў перадаць Грамыку карту Савецкага Саюзу, на якой былі паказаныя савецкія канцэнтрацыйныя лягеры, побач седзячы з Грамыкай савецкі дэлегат вырваў із злосьцю гэтую карту з рук амэрыканскага кангрэсмэна і кінуў яе вобземлю.

Дэлегацыі ўсіх гаспадарстваў жылі падчас канфэрэнцыі скромна ў гатэлях Сан-Францыско. Затое шматколькасная дэлегацыя «краіны працоўных» наняла сабе раскошную вілю аднаго амэрыканскага мільянэра, плацячы за яе па 2.500 даляраў у суткі. Што-ж, Саветы не патрабуюць лічыцца з грашыма, бо ў краіне «перамогшага сацыялізму» мільёны зьняволеных золата накапаюць даволі.

Савецкая дэлегацыя разам з дэлегацыямі сатэлітнай Польшчы й Чэхаславаччыны, не дасягнуўшы сваіх мэтаў, поўнасьцю скампрамітаваная й зьбянтэжаная, яшчэ перад падпісаньнем мірнага дагавору, як мыла зьеўшы, была змушаная пакінуць канфэрэнцыю.

(-іч)

ЯК БЫЛА ПРЫЛУЧАНАЯ ДА БССР ГОМЕЛЬШЧЫНА

Ад Рэдакцыі: Пачынаем у гэтым нумары друкаваньне цыклю артыкулаў пра Гомельшчыну, якая, калі ня браць пад увагу Заходняй Беларусі, была найпазьней прылучаная да БССР. Аўтарам артыкулў зьяўляецца ведамы беларускі грамадзкі дзеяч, які пасьля прылучэньня Гомельшчыны ў 1926-27 годзе правадзіў там актыўную работу па лініі беларусызацыі гэтае беларускае тэрыторыі.

Адна з найпрыгажэйшых акругаў Беларусі — Гомельшчына да канца 1926 г. уваходзіла ў склад Расейскай Савецкай Фэдэрацыйнай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Як ведама, у 1919 г. пад націскам беларускіх нацыяналістых Крэмлёўскае палітбюро прымушанае было стварыць БССР. Але гэты твор быў вельмі анэмічны й не адказваў запраўднаму тэрытарыяльнаму расьсяленьню беларускай нацыі. Тагачасная беларуская рэспубліка складалася ўсяго толькі зь пяці паветаў Менскай губэрні з насельніцтвам трохі болей аднаго мільёна, у той час, калі на падсавецкай тэрыторыі беларусаў налічвалася да 14 мільёнаў. Хвальш вельмі кідаўся ў вочы. А між тым Менск усё больш настойліва й абгрунтована дамагаўся ад Крэмлёўскіх уладароў далучэньня да Беларусі Віцебшчыны, Магілеўшчыны й Гомельшчыны. Масква была прымушана неяк вырашыць гэтае пытаньне, у выніку чаго й была вылучаная з расейскай фэдэрацыі толькі Віцебшчына й часьць Магілеўшчыны.

Прылучэньне да Беларусі Віцебшчыны адбылося на спэцыяльнай сэсыі Цэнтральнага Выканаўчага Камітэту ў 1924 г. у Менску. На сэсыю былі запрошаныя сяляне й работнікі як зь Меншчыны, так і Віцебшчыны. На сэсыі таксама прысутнічалі: усерасейскі «староста» М. Калінін, кандыдат на такога-ж «старасту» будучай Польскай Савецкай Рэспублікі Фэлікс Кон, камандуючы заходнім фронтам, будучы маршал Тугачэўскі ды папулярны ў той час камандзір кавалерыйскага корпусу каўказец Гай. Пасьля разгрому чырвонай арміі пад Варшавай у 1920 г., Гай із сваім корпусам прарваўся ў Усходнюю Прусыю, дзе быў вельмі прыязна сустрэты немцамі. Фармальна немцы раззброілі Гаеўскі корпус і інтэрнавалі, а фактычна гэты корпус быў перапраўлены на савецкую тэрыторыю. Немцы жадалі тады разгрому Польшчы. Тэмпэрамэнтны інгуш Гай пад гучныя апладысмэнты Фэлікса Кона, Тамаша Домбаля й іншых палякаў бальшавікоў гістэрычна крычаў на сэсыі: «Мы яшчэ напоім коней у Вісьле!». Гаю не ўдалося напаіць коней у Вісьле. Харобры ваяка чымсьці ўгнявіў свайго магутнага земляка і ў 1930 г. быў расстрэлены, як польска-нямецкі шпіён.

На гэтай урачыстай сэсыі выказана было многа запэўненьняў з боку «высокіх прадстаўнікоў» аб шчасьлівым і радасным жыцьці, якое чакае беларускі народ у сваей «незалежнай» дзяржаве. Маскве трэба было паказаць масам і ўсяму сьвету, як «ідэальна» разьвязана бальшавіцкай партыяй нацыянальнае пытаньне ў савецкай краіне. Аднак ня гледзячы на ўсе прамовы й запэўненьні, у акце далучэньня Віцебшчыны ня была праяўлена шчырасьць: Вялішскі й Невельскі паветы так і засталіся па-за межамі Беларусі, хоць там насельніцтва было беларускае.

Адначасна з прылучэньнем да БССР Віцебшчыны адбылося й прылучэньне часьці Магілеўшчыны ўключна з Магілёвам.

Зусім пры іншых абставінах была прылучаная да Беларусі Гомельшчына. Крэмль мяркаваў, што пасьля «вялікадушнага» акту расейскай фэдэрацыі аб перадачы Віцебшчыны й Магілеўшчыны Беларусі беларусы заспакояцца й што акцыя з далучэньнем новых тэрыторыяў ужо скончаная. Крэмль аднак памыліўся. Беларускі Нацыянальны Цэнтр дзеіў упарта й сыстэматычна. У той час яшчэ быў модны лёзунг у правядзеньні нацыянальнай палітыкі: «Галоўная небясьпека — гэта расейскі вялікадзяржаўны шавінізм!»

Беларускаму Нацыянальнаму Цэнтру неабходна было выкарыстаць спрыяючую тады агульнапалітычную сытуацыю. Асаблівай небясьпекі паплаціцца галавою або шматгадовым канцлягерам за сьмелыя й справядлівыя дамаганьні прылучэньня новых тэрыторыяў да Беларусі ў той час яшчэ ня было. У Крэмлёўскім палітбюро праводзілася зацятае змаганьне за ўладу пасьля сьмерці Леніна. Крывавая постаць сучаснага

Аб Бэрлінскай трагікамэдыі

(Ад нашага карэспандэнта з Бэрліну)

Чаму Бэрлін? Гэтае пытаньне займала ўсіх як падчас падрыхтоўкі да г.зв. «Сусьветных Гульняў Моладзі», так і ў працягу іх. У мінулым годзе зьезд камуністычнай моладзі, ці дакладней зьезд моладзі, сагнанае камуністымі, што адбываўся на сёмуху ў Бэрліне, закончыўся для камуністых поўнай няўдачай. Праектаваны тады паход на заходні Бэрлін гэтак і астаўся нявыкананай пагрозай. Праўда, тысячы нямецкае моладзі з Усходу былі тады ў заходнім Бэрліне, але не ў замкнутых калёнах з камуністычнымі клічамі, як хацелі камуністычныя праваднікі, — яны прахаджваліся спакойна паасобку ці ў групах, прыглядаючыся й пазнаючы хоць маленькую частку забароненага ім сьвету.

Непараўнальна большым па разьмеры, і кансэквэнтна, непараўнальна большай няўдачай былі сёлетнія «Гульні». Камуністыя, праўда, могуць пахваліцца адным: — па колькасьці ўдзельнікаў гэтыя «Гульні» былі бадай што адзінымі ў гісторыі. Хоць «выканаць і перавыканаць» свайго пляну — сабраць 2 мільёны моладзі — арганізатарам не ўдалося, аднак усё-ж такі каля паўтара мільёна моладзі прыехала ў Бэрлін. У васнаўной масе гэта былі немцы, але прысутнічалі й шматсоценныя дэлегацыі ад СССР, усіх сатэлітных гаспадарстваў, ды гэтаксама камуністычныя дэлегацыі моладзі заходніх, навет заакіянскіх гаспадарстваў. Далёка ня ўсе ўдзельнікі былі камуністымі. Найлепш гэта задэманстравалі немцы шляхам шматлікага наведваньня заходняга Бэрліна (звыш мільёна ў працягу «Гульняў»), ня гледзячы на забарону. Арганізатары зрабілі ўсё, каб не дапусьціць да гэтага, пачынаючы ад прапаганды, якая прадстаўляла заходні Бэрлін ледзь не абтокам людаедаў, ды канчаючы на барыкадаваньні ўсіх вуліцаў на мяжы сэктару.

Цікавы, ды які-ж сымбалічны абраз можна было пабачыць у першыя дні «Гульняў»: Пад'яжджаючы да мяжы сэктару, вы мінаеце вялікую дошку з надпісам: «Вы пакідаеце ангельскі сэктар Бэрліну». За некалькіх дзесяткаў мэтраў падобная дошка, але з куды больш надзьмутым надпісам: «Тут пачынаецца дэмакратычны сэктар Бэрліну». І вось, яшчэ за пару мэтраў, поўны абраз «дэмакрацыі»: загароджаныя вуліцы, а на той бок сотні або й тысячы моладзі, сьціснутае каля загароды, каб хоць вокам кінуць «на той бок», дзе няма барыкадаў, дзе людзі вольна ходзяць ад сэктару да сэктару. Так, ня цяжка было пазнаць «дэмакратычны» сэктар...

Але барыкады мала памагалі — за некалькі дзён вуліцы заходняга Бэрліну сьвяціліся ад сініх кашуляў удзельнікаў «Гульняў». І камуністыя, прызнаючыся пераможанымі, мусілі зьнесьці неэфэктыўныя, ці можа навет дзеючыя з адваротным эфэктам, барыкады.

На гэтым баку ўдзельнікаў прыймалі з адчыненым сэрцам: вулічны й падземны транспарт быў для іх бясплатным. Усе дамы моладзі заходняга Бэрліна былі адчыненыя для гасьцей з Усходу. Там яны ў кажную пару маглі атрымаць ежу, адпачыць, пачытаць ці ўзяць з сабой газэты ці літаратуру. І усё гэта задарма. Гэтаксама шматлікія кіно й тэатры былі адчыненыя для ўдзельнікаў. Апрача гэтага, Радыё Вольная Эўропа, пры дапамозе дэлегацыяў ад 14-ці нацыяў, у тым ліку й беларусаў, наладзіла выстаўку, якая працавала на працягу «Гульняў».

У першай залі наведвальніку кідалася ў вочы сьцяна, запоўненая надпісамі ў 16-ці мовах. Гэта былі словы Вольтэра, насамперш у беларускім перакладзе: **«Я не згаджаюся з вашым паглядам, але буду бараніць да апошняга вашае права яго высказваць».** На супрацьлеглай сьцяне — вялікая карта, дзе плястычна была паказаная сучасная савецкая імпэрыя за зялезнай заслонай. Рад іншых пакояў быў прадстаўлены для розных нацыянальнасьцяў, дзе можна было пабачыць абразкі з народнага жыцьця дадзенае нацыі, знайсьці прэсу й літаратуру ў розных мовах. Апрача гэтага сьцены былі пазавешваны схэмамі ды паясьненьнямі ў шматлікіх мовах аб працы розных арганізацыяў моладзі ў вольным заходнім сьвеце.

Выстаўка, як і наагул усе іншыя месцы, адчыненыя для ўдзельнікаў «Гульняў», ня пуставала ніколі, хоць гэтыя забароненыя экскурсыі ў заходні Бэрлін былі часта не малым рызыкам для наведвальнікаў.

У вадзін зь першых дзён «Гульняў» у падземнай чыгунцы зьвярнула нашу ўвагу групка моладзі, зь якое адзін меў падбітае вока. Пазнаць, было ня цяжка, што яны «адтуль» — аб гэтым гаварыла вопратка, няпэўныя паводзіны, недаверлівыя позіркі вакол. Мы пачалі гутарку. Юнак з падбітым вокам — найстарэйшы з групы — аказаўся студэнтам зь Ены, вельмі сымпатычным хлапцом.

— Дзе-ж гэта Вам так удалося? — паказваючы на падбітае вока, запыталіся мы ў яго.

— Фопо, — быў кароткі адказ. Фопо — скарот ад «Фольксполіцай» (Народная Паліцыя) — добра ведамае кажнаму немцу з савецкае зоны. Гэта ўжо не паліцыя, а ўзброеная да зубоў невялікая армія, створаная бальшавікамі ў Усходняй Нямеччыне.

Малады студэнт расказаў, як вяртаючыся папярэднім вечарам з заходняга сэктара, ён быў злоўлены двума Фопо. Яму ўдалося вырвацца, але знак ад прыкладу пісталета аднаго з Фопо застаўся на памяць пад вокам. Аднак гэта не памагло — сяньня зьявіўся ён яшчэ раз зь пяцьма маладымі сябрамі, каб паказаць ім заходні Бэрлін ды жыцьцё ў ім.

— Што было-б, каб яны Вас затрымалі?

— Адразу згубіў-бы права ўдзельніка «Гульняў». Дахаты мусіў-бы прабірацца на свой кошт. А галоўнае, гэта было-б для мяне роўназначным з атрыманьнем «воўчага білету» ў унівэрсытэт...

Бязумоўна, ня кажнаму адведзіны заходняга Бэрліну абыйшліся так танна, як нашаму знаёмаму. Напэўна не адзін паехаў да хаты з «воўчым білетам».

Адна знаёмая карэспандэнтка з «Ройтэр», якая падчас «Гульняў» наведвала штодзённа розныя выступы ў Усходнім Бэрліне, расказвала мне аб сваіх уражаньнях. Выступы, як такія, яе ня вельмі цікавілі. Яна падышла да аднаго маладога чужніка, хочучы паставіць яму некалькі пытаньняў адносна «Гульняў», умоваў жыцьця на ягонай бацькаўшчыне. Не пасьпела яна адчыніць роту, як перад ёю стала двух мужчынаў. Суха выбачыўшыся, яны сказалі, што гаварыць зь сябрамі дэлегацыяў падчас выступу забаронена.

— Добра, я пачакаю — адказала карэспандэнтка. Пасьля заканчэньня выступу, калі яна ўзноў папрабавала навязаць гутарку з маладым удзельнікам, зноў-жа нязьменныя дзьве асобы вырасьлі перад ёю. Хлапец, зь якім яна хацела гутарыць, ня мае часу — выясьнілі яны ёй. Калі-б яна хацела пагутарыць зь некаторымі ўдзельнікамі, яны гатовы ўладзіць сустрэчу прыблізна за тыдзень.

— Дзякую, — адказала карэспандэнтка. — Я хацела пачуць **ягоную** думку адносна некаторых справаў. Слухацьжа за тыдзень **вашу** думку зь ягоных вуснаў ці ягоных сяброў, мне ня цікава...

Цікавую гутарку меў я з адным французам, сябрам францускае дэлегацыі. Камуністым ён ня быў; прыехаў — паводля ягоных слоў — «вырабіць сваю думку аб «Гульнях» ды наагул аб камуністых». Да гэтага, ён зьяўляецца карэспандэнтам аднае марсэльскае газэты.

— Першыя дні я быў захоплены прыймом, які рабілі мне іншыя, а асабліва савецкая дэлегацыя. Мяне кармілі, паілі, займалі гутаркамі. Адно толькі было цяжка — астацца адзін на адзін зь кім-небудзь. Аднак раз гэта здарылася — я й адзін студэнт з савецкае дэлегацыі асталіся нейкім чынам самі ў пакоі. Выкарыстоўваючы акалічнасьць, што ніхто нам не перашкаджае, я паставіў яму некалькі пытаньняў аб жыцьці ў СССР. Ён мне запрапанаваў расказаць яму насамперш аб Францыі. Я пастараўся коратка ды як найбольш аб'ектыўна расказаць аб жыцьці работніка, студэнта, інтэлігента ў Францыі. Мінусаў не хаваў, але й не перабольшываў, як мае камуністычныя сябры.

— Я бачу, што Вы запраўды шчыры й аб'ектыўна расказваеце мне аб усім. Калі буду мець нагоду, пастараюся такжа аб'ектыўна расказаць Вам аб СССР...

— Нажаль, у гэты мамэнт нам гутарку перарвалі. Вось ужо трэйці дзень, як я стараюся зноў злавіць яго, але мне ўсё адказваюць і што раз больш сьцюдзёна, што ён заняты.

Я яму парадзіў не турбавацца надарэмна — свайго знаёмага, які хацеў быць шчырым, яму напэўна ня ўдасца пабачыць.

Гэтых трох дзён хапіла, каб наш француз поўнасьцю атросься з камуністычнае гіпнозы. Ён пабачыў камуністычную «роўнасьць»: усе ўдзельнікі былі падзеленыя на тры касты — дэлегацыі з заходніх краінаў, сатэліты й СССР, і — немцы. З прапагандовых мэтаў першая мелася найлепей — лепшых памешканьняў і ежы (навет па літры віна што дзень) і жадаць ня можна было. Другая мелася таксама нядрэнна, а немцы былі рады, калі ў гаражох, куды пазаганялі іх на начлег, была салома... Зь ежай было ня лепш.

Ня было таксама вольнага кантакту між паасобнымі дзяржаўнымі групамі. Большасьць удзельнікаў, апрача інсцэнізаваных радасных сустрэчаў на станцыі, больш сябе ня бачылі.

Цікавы яшчэ адзін факт: як выявілася з гутарак зь сябрамі паасобных дэлегацыяў, усюды выбар і падрыхтоўка будучых дэлегатаў (якая трывала месяцамі) праводзілася дакладна паводля аднолькавага пляну. Як мы пасьля даведаліся, ён быў распрацаваны адумысловай камісыяй камінформу.

Нас, ясна, цікавіла найбольш беларуская група. Мы хутка даведаліся, што хоць сюды ехалі паасобныя рэспубліканскія артыстычныя ці спартовыя групы, тут у Бэрліне яны былі ўсе перамешаныя, тады падзеленыя па 10, і гэтак паразьмешчаныя на кватэры. У кажнай дзесятцы былі па два праваднікі, бяз усякага сумліву агенты МВД. Хітрэй ня можна было й прыдумаць: сусед суседа ня ведаў і баяўся. У гэткіх умовах падумаць аб уцёках ці хоць-бы наведаньні заходняга Бэрліна было ня лёгка.

Але й гэтыя меры не апраўдалі мэты камуністычных арганізатараў — поўнасьцю ад'ізаляваць нацыянальныя дэлегацыі СССР ад сваіх суродзічаў на Захадзе. Пэўнымі шляхамі была перададзеная адпаведная літаратура, а апрача гэтага раськідалася вялізарная колькасьць улётак, у тым ліку й заклік да беларускай моладзі ад ейных братоў на выгнаньні. Улёткі былі параськіданыя ў такой колькасьці ды ў такіх месцах, што яны бяссумліўна папалі не аднаму дэлегату. Не адзін зь іх раскажа аб гэтым на бацькаўшчыне.

20-га жнівеня скончыліся «Сусьветныя Гульні Моладзі» ў Бэрліне. Яны каштавалі вялізарныя сумы крэмлёўскім арганізатарам. Праўда, бальшавікі ніколі ня лічыліся з грашыма, калі йшло аб прапаганду. Але ці з гэтага гледзішча апраўдалі сябе гэтыя «Гульні»? Так, але не на карысьць арганізатараў.

Адно цяпер пэўна: калі бальшавікі захочаць узноў задзівіць сьвет падобнымі «Гульнямі» ці якой міжнароднай сустрэчай, яны напэўна ня выбяруць больш Бэрліну.

І. С.

Цану яму знаем

да выступленьня Керэнскага у Фэльдафінгу

Вестка аб прыезьдзе 1-га верасьня сёлета ў лягер некаранаванага экс-імпэратара й самадзержца Расеі — Керэнскага сабрала грамадкі дэпіўцаў каля бараку ІМКА ў Фэльдафінгу. Вяліся гутаркі аб дзейнасьці Керэнскага ў 1917 г. — і паважныя й жартаўлівыя, пры гэтым ужываліся сакавітыя эпітэты, а часамі й нецэнзурныя словы.

Але вось і машына пад'ехала, гутаркі сьціхлі й дэпіўцы ўсьлед за «высокім госьцем» зайшлі ў невялікую залю. Керэнскі прывітаў прысутных, сказаў, што ён заўсёды памятаў аб расейскім і іншых народах, стараўся ім памагаць, але Захад і Амэрыка былі глухія на ягоныя заклікі. Пасьля залажыў старую, іржавую й тупую голку й заграў на старой плітцы, на якой, да рэчы сказаць, іграюць усе бяз выключэньня палітычныя расейскія партыі: «Спачатку ўсе разам зьнішчым бальшавізм, а тады ўжо галасаваньне, аўтаномія, фэдэрацыя» й г. п. Плітка йграе. Прыглядаемся да музыканта й проста ня хочацца верыць, што вось гэты іменна нехлямажы, зь вялікімі акулярамі на вялікім носе чалавек быў якраз прычынаю найвялікшага ў гісторыі чалавецтва няшчасьця для расейскага, а асабліва паняволеных Расеяю народаў, зь якіх некаторыя ўжо ня існуюць. А ён вось тут, аплыўшы жырам, іграе сярод недабіткаў на тэй самай плітцы й жэстыкулюе ўсё да сябе ў такт мэлёдыі. Усплываюць у памяці мільёны ахвяраў, канцэнтрацыйныя лягеры, нябывалыя зьдзекі над істотаю чалавека, — і ўсё гэта дзякуючы вось гэтаму чалавеку ў акулярах на вялікім носе. Жахліва!

Плітка сыграная. Якія пытаньні?

Пытаньні былі паважныя. Але музыкант спраўным рухам рукі перавярнуў на другі бок плітку і зайграў: «Пра Усебеларускі Кангрэс у Менску ў 1917 г. ён нічога ня ведае, казаў у Кіяве, што Украіны ня было й ня будзе, бо за шмат вымагалася, трэба было галасаваць, ізноў галасаваць, ізноў фэдэрацыя» й г. д.

Аб паважных выступленьнях не магло быць і мовы — па першае, ня было перад кім, а па другое — з гледзішча на моцна ўсхваляваную моладзь на залі. А ўсё-ж, прыперты пытаньнямі й ня маючы, а можа баючыся даць адказы на іх, Керэнскі заапэляваў да расейцаў, каб яны забралі слова. Аднак ніхто з расейцаў слова не забраў, ня было выхаду, і некаранаваны экс-імпэратар змушаны быў зачыніць сход.

Фарс скончаны, але паўсталі сумныя рэфлексыі.

Проста незразумелым ёсьць, каб у гэты час, калі ўсякімі спосабамі й пры затраце аграмадных сродкаў мантуецца адзіны фронт супраць страшэннае бальшавіцкае заразы, якая пагражае заліць увесь свабодны сьвет, нейкая таямнічая рука пацягнула за нітачку й выплыў на паверхню чалавек — стапрацантовы палітычны банкрот, які быў першапрычынаю ўсяго таго, супраць чаго сяньня арганізуюцца ўсе волялюбныя народы. Дык вось ня хто іншы, а гэты чалавек мае зарганізаваць адзіны фронт «Народаў Расеі» і пад сьцягам тых самых лёзунгаў тырмы народаў павесьці іх вызваляць сваіх братоў з пад бальшавіцкага ярма, каб узлажыць на іх новае ярмо із старым зьместам, а новым назовам. Нешта страшнае! І далей. Ужо на парозе сваей дзейнасьці адразу паглыбіў антаганізм і афіцыйна стварыў новы варожы фронт паміж паняволенымі Расеяю народамі з аднаго боку і расейцамі — з другога.

Брава, сп. Керэнскі! У 1917 г. Вам у думках моцна сьціснуў руку тав. Ленін за датэрміновае правядзеньне першае фазы — ад сацыялізму да камунізму, будзьце пэўныя тады, што за распачацьце другое фазы шчыра падзякуе Вам і «бацька».

Бом

дыктатара на імглістым бальшавіцкім небасьхіле яшчэ ня вырысоўвалася. Сталіну патрэбна было адсунуць ад улады й зьнішчыць моцных канкурэнтаў, якімі былі ў палітбюро Троцкі, Зіноўеў, Бухарын. А шырокія масы наагул тады яшчэ ня чулі пра Сталіна.

Пры такіх палітычных абставінах перад Масквою было пастаўлена беларусамі пытаньне аб неадкладным прылучэньні Гомельшчыны да БССР. К гэтаму-ж часу Усеваладам Ігнатоўскім — тагачасным Наркомам Асьветы Беларусі ў Гомельшчыне й навет Браншчыне была праведзеная вельмі важная папераджальная акцыя. Згодна ўказаньняў Ігнатоўскага у Гомельшчыну выехала некалькі энтузыястых настаўнікаў для арганізацыі школаў з выкладаньнем у беларускай мове. Такія школы ўдалося зарганізаваць у Брагінскім, Рэчыцкім, Хойніцкім, Уваравіцкім і іншых раёнах. Трэба адзначыць, што сельскае насельніцтва, русыфікаванае дагэтуль, ахвотна згаджалася на выкладаньне ў школах у роднай беларускай мове. Такім чынам к часу канкрэтнага ажыцьцяўленьня кампаніі аб далучэньні да Беларусі Гомельшчыны там ужо існавала значная колькасьць беларускіх школаў, а пры губэрнскім аддзеле асьветы працавалі два інспэктары дзеля арганізацыі й інструктажу гэтых школаў.

Аднак у Менску прадбачвалася, што прылучэньне Гомельшчыны ня пройдзе лёгка й гладка. Сур'ёзнымі праціўнікамі прылучэньня былі губэрнскія савецкія тузы. Усе ключавыя пасады ў Гомельскай губэрні былі абсаджаны выключна расейцамі й часткова жыдамі. Калі яны пабачылі, што пытаньне аб адарваньні Гомельшчыны пастаўлена беларусамі сур'ёзна, абгрунтавана й набірае неспадзяваных тэмпаў, праціўнікі прылучэньня выступілі адзіным фронтам. Расейцы знайшлі прыхільнае падтрыманьне таксама і ў паветах. Сельсаветы, праўда, былі абсаджаныя ў бальшыні сваей беларусамі, але яны былі толькі выканальнікамі й ніякай рэальнай сілы ня мелі. На іх ня зьвернутая была й увага. Тут яны й часткова пралічыліся. Ад губэрнскіх уладароў пасыпаліся ў Маскву пэтыцыі й дакладныя запіскі з доказамі, што ў Гомельшчыне няма ніякіх беларусаў, насельніцтва — гэта чыстыя расейцы, і што ўжываецца сярод яго толькі расейская мова. Навет былі арганізаваныя хвальшывыя дэлегацыі ў Маскву з дамаганьнем пакінуць Гомельскую губэрню ў складзе расейскай фэдэрацыі.

Не спадабалася ажыўленая акцыя беларусаў у Менску й усерасейскаму «старасьце» Калініну. Не прыкрываючыся ніякімі рэчовымі довадамі й аргумэнтамі, Калінін катэгарычна выступіў супраць адарваньня Гомельшчыны ад расейскай фэдэрацыі. З голасам Калініна трэба было паважна лічыцца, бо ўсё-ж-такі ён быў, апрача «ўсерасейскага старасты», і сябрам палітбюро. У Калініна загаварыла спрадвечная расейская імпэрыялістычная тэндэнцыя. Няважна што губэрня пераходзіла ў склад другой савецкай рэспублікі, але важным для расейца Калініна было тое, што яна выходзіла із складу Расеі. Таму неабходна было прыняць усе меры, каб не дапусьціць да гэтага. Стварыўся адзіны фронт праціўнікаў: губэрнскія й павятовыя савецкія ўлады, а ў Маскве Калінін з кіруючымі лідэрамі Расейскай Савецкай Фэдэратыўнай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Ня трэба забывацца, што ў тыя гады быў самы развой новай эканамічнай палітыкі, якая прынесла значны пад'ём стану жыцьця пасьля хаосу, голаду, разрухаў часоў грамадзянскай вайны. Расейцы ўлічвалі, што із стратаю Гомельшчыны расейская фэдэрацыя траціць вельмі важную сыр'явую й прамысловую базу, важны чыгуначны вузел і ладны водны шлях Сож-Дняпро. Выпадала важнейшая прыбытковая крыніца з расейскага бюджэту. Адначасна Гомельшчына ўзмацняла-б эканамічнае палажэньне Беларусі й ліквідавала-б у значнай ступені ейную фінансавую залежнасьць ад Масквы, чаго апошняя не хацела. Гомельшчына была такім чынам смачным кускам для расейцаў.

Усё гэта былі вельмі важныя прычыны ў умовах жыцьця пэрыяду нэпу. Абставіны складаліся так, што справа прылучэньня Гомельшчыны магла быць пахаваная ў архівах. Крэмлю трэба было знайсьці нейкі фармальны выхад, каб правяліць гэтае пытаньне. І выхад быў знайдзены. Пастаноўлена было правесьці сваяасаблівы «плебісцыт». Мэтаю такога плебісцыту было паказаць неспакойным беларусам у Менску, што насельніцтва Гомельшчыны ў сваім жыцьці карыстаецца толькі расейскай мовай, а таму заселеная яна выключна расейцамі й павінна астацца ў складзе расейскае фэдэрацыі. Такім чынам і Калінін быў-бы задаволены й прынцыпы нацыянальнае палітыкі былі-б захаваныя.

Для правядзеньня гэтае «мудрае» пастановы была ўтвораная спэцыяльная камісыя. Старшынёю камісыі быў прызначаны камендант Крамля — латыш Пэтэрсон. Плебісцытная камісыя павінна была выехаць у сёлы й мястэчкі Гомельшчыны, правесьці гутаркі з насельніцтвам і ўстанавіць, якою моваю на мясцох жыхары карыстаюцца. Гутаркі павінны былі быць стэнаграфаваныя. Разьлічана было на тое, што латыш Пэтэрсон беларускай мовы ня ведае, стэнаграфістка таксама маскоўка, ды й самі сяляне й работнікі, ня ведаючы прычынаў гутарак зь імі, будуць старацца гаварыць з маскоўскай камісыяй парасейску. Расейцамі ўлічвалася, што ня кажны селянін і работнік адважыцца гаварыць з камісыяй, а выступаць будуюць толькі сьмелыя й бывалыя (вайскоўцы, служачыя й іншы больш зрусыфікаваны элемэнт).

Аднак у запраўднасьці выйшла зусім ня так, як плянавалася. Беларуская Гомельшчына здала цяжкі эгзамен з высокай пахвалай. Ня гледзячы на векавое абрусеньне, нячэсныя мэтады выяўленьня нацыянальнай прыналежнасьці насельніцтва, плебісцыт паказаў Маскве, што ў Гомельшчыне ня ўмерла родная беларуская мова, што яна жыве і зь ёю жыве народ беларускі, што беларусы Гомельшчыны любяць сваю мову, шануюць і карыстаюцца ёю, ня гледзячы ні на якія маскоўскія камісыі.

За правядзеньнем «плебісцыту» пільна сачыў М. Паўлюкевіч, які быў сябрам камісыі ад беларусаў. Будучы актыўным нацыяналістым і цьвёрда выконваючы дырэктывы Беларускага Нацыянальнага Цэнтру, Паўлюкевіч прыклаў усе стараньні, каб вынікі плебісцыту ня былі змазаныя расейцамі. Былы выхаванец Віленскага настаўніцкага інстытуту, высока асьвечаны, цалком адданы нацыянальнай справе, Паўлюкевіч з гонарам выканаў свой абавязак перад бацькаўшчынай. Ён ня ўпусьціў ніякіх дробязяў, каб камісыя поўнасьцю пераканалася аб прыналежнасьці насельніцтва Гомельшчыны да беларускай нацыі. Потым ужо праз дзесяць гадоў НКВД не даравала Паўлюкевічу ягонай актыўнай працы на карысьць бацькаўшчыны: у 1937 г. — у часы жудаснае яжоўшчыны — палкі патрыёта Паўлюкевіч, страціўшы ўзрок і хворы, закатаваны быў у падвалах Лубянкі.

Крэмль прымушаны быў прызнаць, што беларуская Гомельшчына павінна быць выдзеленая з расейскае фэдэрацыі й прылучаная да Беларусі. Аднак пры канчатковым разьмежаваньні тэрыторыі не абыйшлося бяз круцельства. Расейцам ніяк не хацелася расстацца з усходняй прамысловай часткай Гомельшчыны. Яны ніяк не хацелі ўступіць гораду Дабружа зь яго папяровай хвабрыкай, высокія гатункі паперы якой былі ведамыя за межамі Расеі яшчэ ў царскія часы. Але Добруж знаходзіўся ад Гомеля менш чымсьці 20 клм., таму, як не хацелася аддаваць гэтую галіну прамысловасьці, усё-ж такі прыйшлося адступіць і ўключыць Добруж у склад БССР. На вялікі жаль Старадуб і Навазыбкаў з мануфактурнай хвабрыкай і двумя запалкавымі не ўдалося прылучыць, і гэтыя беларускія тэрыторыі асталіся паза межамі Беларусі.

Мы цьвёрда верым і пераканыя ў тым, што прыйдзе час, калі беларусы ня толькі Навазыбкава й Старадуба, Веліжа й Себежа увойдуць у склад вольнае незалежнае Беларусы, але таксама й іншыя беларускія тэрыторыі ўключна із Смаленшчынай станучца інтэгральнай часткай нашае бацькаўшчыны.

С. Горвальскі

СЬЛЯДАМІ НАШАЕ ЭМІГРАЦЫІ

Беларусы у Аўстраліі

Краіна Кенгуры — Аўстралія — гэта абшырны кусок зямлі, гэта краіна зьяўляецца, як і яе дзяржаўнасьць, маладая, а таму й уважаецца за краіну заўтрашняга дня. Пасьля скančэньня другое сусьветнай вайны палітычныя эміграты розных нацыянальнасьцяў, а паміж імі й беларусы знайшлі сабе тут прытулак, права на працу і хлеб нараўні з аўстралійскімі грамадзянамі.

Беларусаў выехала у Аўстралію на шмат, але устанавіць іхны лік часова немагчыма галоўна зь дзьвюх прычынаў: дзеля вялікае расьцярушанасьці нашых суродзічаў, як і дзеля таго, што прыбываючыя сюды беларусы амаль сілком запісваліся уладамі не паводле іхнае нацыянальнасьці, але паводле дзяржаўнае прыналежнасьці да 1939 г.

Такім чынам шмат беларусаў запісана або расейцамі, або палякамі, або навет і летувісамі. Але судзячы на падставе дадзеных, якія маюць беларускія арганізацыі, нацыянальна сьведамых і актыўных беларусаў у Аўстраліі ёсьць ад 250 да 300 асобаў. Магчыма іх ёсьць і больш, але аб іх яшчэ ня ведаюць ані беларускія арганізацыі, ані статыстыка эміграцыйнага міністэрства.

Беларусы у Аўстраліі стварылі наступныя свае арганізацыі: — першай зь іх паўстала Беларускае Аб'яднаньне на Нова-Паўдзённую Валію зь сялібай у Сыднэі на пераломе 1949/50 г. Другой было Задзіночаньне Беларускіх Вэтэранаў зь сялібай у Брысбэйне, якое было заснаванае 25 сакавіка 1950 г. Трэйцім з чаргі быў Беларускі Клюб у Мэльбурне, заложаны у 1950 г. Першай залегалізаваной аўстралійскімі уладамі арганізацыяй было Беларускае Аб'яднаньне у Сыднэі.

Незалежна ад вышэй успомненых арганізацыяў вядзецца нацыянальна-грамадзкая праца па лініі САБЭ, Фонду 25-га Сакавіка, а таксама зарганізаваны й сталы кальпартаж беларускае прэсы. Сялібаю гэтых двух важных дзяланак працы ёсьць Брысбэйн. Апрача вышэй успомненых арганізацыяў ёсьць беларускі праваслаўны прыход БАПЦ у Вудсайд на чале з а. пратаярэм М. Шчурко.

Першыя беларусы прыбылі у Аўстралію на самым пачатку 1948 г. А, як бачым, першая беларуская арганізацыя паўстала тут куды пазьней. З гэтага можа паўстаць думка, што першы перыяд беларусы тут былі зусім незарганізаванымі. Восьж-жа не. У гэтым перыядзе беларусы тут задзіночваліся у гурткі, якія былі фактычна ужо арганізацыямі, толькі без афіцыйных назоваў і статутаў. Першы такі гурток справіў працаваў у мястэчку Імбіль, а пазьней у Брысбэйне, Сыднэі, Мэльбурне. У меру прыбываньня сюды што раз больш беларусаў паўстага патрэба афіцыйных арганізацыяў — вось тады й былі пакліканыя да жыцьця вышэй успомненыя арганізацыі, якія працуюць і у сучасны мамэнт. Заданьнем гэтых беларускіх арганізацыяў было у першую чаргу папулярызацыя імя Беларусі й абзнаямленьне з нацыянальна-незалежніцкімі ідэаламі беларускага народу аўстралійцаў і іхных урадавых дзейнікаў.

Дзеля гэтае мэты было зарганізавана некалькі выставак беларускіх ручных работ, ладзіліся паходы у нацыянальных касьцюмах зь бел-чырвона-белымі сьцягамі. Рассылаліся й раздаваліся інфармацыйныя брашуры аб Беларусі у ангельскай мове, фото-пісулькі з відамі Беларусі, а на канцэртах пісьмаў побач з урадавымі паштовымі маркамі наклейваліся маркі БНР. У бягучым годзе міністэрствам эміграцыі была зарганізаваная выстаўка ручных работаў п. н. «Нью Эўстрэльен», у якой ёсьць і прыгожы беларускі аддзел. Гэтая выстаўка аб'езьдзіла усю Аўстралію — яна ужо пабывала у Кэмбэры, Сыднэі, Брысбэйне, Мэльбурне, Адэлайдзе, Пэрт і у шмат іншых драбнейшых мясцовасьцяў. Гэтая выстаўка й наш аддзел карыстаецца вялікім посьпехам. У вадным толькі Брысбэйне гэтую выстаўку наведала больш чымсьці 15.000 чалавек. Нашым прадстаўніком на выстаўцы прыходзілася часта чуць словы падзіўленьня і даваць аб'ясьненьні аб экспанатах і гісторыі Беларусі. Час ад часу аўстралійская прэса падавала кароткія інфармацыйныя артыкулы аб Беларусі. У гэтым напрамку цэнтральная газэта на штат Куінсленд «Брысбэйнэр Тэлеграф» аказалася для нас найбольш прыхільнай. Да часу прыбыцьця у Аўстралію Беларусаў аб Беларусі ведалася тут параўнальна мала, але на сяньняшні дзень ведама ужо даволі шырака.

Сярод сябе нашыя арганізацыі вядуць бязупынную працу над задзіночаньнем усіх беларусаў у сваіх радох, ладзячы розныя вечары й акадэміі. Усе нашыя тут арганізацыі сяньня стаяць на незалежніцкай бээнэраўскай пасыцыі. Усякія спробы разьбіць гэтае адзінства й зьвесьці з праўдзівай дарогі беларусаў у Аўстраліі, ведзеныя прадстаўнікамі зарубежніцкага кірунку, разьбіліся. Праўда, ім удалося даўжэйшы час муціць ваду у Сыднэі, але й там пацярпелі цяпер поўны правал.

Беларускае Аб'яднаньне у Сыднэі выдае інфармацыйны часапіс «Новае Жыцьцё». Часапісу вышла усяго 9 нумароў.

У памяць Гэрою

Самотна, на зялёным узгорку на фоне Альпаў, стаіць невялікі шэры абэліск. Гэтая самотнасьць надае яму нейкую асаблівую вагу. Пэўна, не раз праходзячы немец затрымоўваецца перад ім і з зьдзіўленьнем стоўпіць надпіс на мармуровай дошцы ў незразумелай яму мове. Толькі ў канцы панямецку: «Гэроям паўшым за волю Беларусі». Якія пачуцьці выклікае тады гэты самотны помнік? Можа такі немец падыме толькі ў зьдзіўленьні бровы й пойдзе далей. А можа ён здыме шапку й схіліць галаву, думаючы аб тых, чужых яму людзёх, якія прыйшлі аж сюды ў Альпы і тут паставілі памятнік сваім братом, што ахвяравалі жыцьцё бацькаўшчыне. Навет тут, у прыгожых Альпах, не забыліся гэтыя людзі аб сваей далёкай Беларусі ...

Беларусы, што жылі тут калісьці ў лягеры Літэнзээ каля Мітэнвальду, год-на ўшанавалі памяць гэрояў, ставячы ў 28-ую гадавіну Слуцкага Паўстаньня гэты абэліск. І тут будзе ён сьветчыць аб нязломным імкненьні беларусаў да волі.

Цяпер, калі беларускі лягер даўно разьвязаўся, а жыхары ягоныя разбрыліся па ўсім сьвеце, ім пэўна прыемна будзе пачуць, што памятнік гэты не астаўся забытым. Адзін беларускі работнік, што працуе тут непадалёк, паставіў вакол памятніка стаўпы й абгяргу яго навакол ланцугом. Часта прыходзяць сюды й даглядае яго адзін інжынер, — у вайсковым жыцьці капітан — што на сваіх грудзёх насіў не адзін крыж, здабыты ў баёх за Беларусь. А вось нядаўна, 30 верасьня, сп. Др. Б. Рагуля й сп. Цьвірка ў прысутнасьці старшыні Беларускага Нацыянальнага Камітэту сп. У. Бортніка ды інж. С. Гоха, зложылі бел-чырвона-белы букет кветак пад памятнікам ад імя беларускае студэнцкае групы ў Бэльгіі.

Доўга будзе стаяць гэты абэліск. Мы верым — хутка прыйдзе той дзень, калі зложыць пад ім вянок дзякуючы з Вольнай Беларусі.

Ул. Неманові

«Фашыстыя» могуць ехаць на «родину»

Камусьці можа гэта здавацца незразумелым парадоксам, што ў краіну «прагрэсіўнай дэмакрацыі» й «сацыялістычнага ладу», якой ёсьць Савецкі Саюз, ня можа вярнуцца з чужыны яе грамадзянін, будучы пры гэтым палкім камуністым, затое могуць вярнуцца тыя, якіх самі бальшавікі называюць «фашыстамі».

Бязумоўна, для чалавека пры здаровым розуме, вольнага й сьведамага свайго я, ня гледзячы на тое, якой-бы нацыянальнасьці ён ня быў, гэта зьяўляецца дзіўнай недарэчнасьцю, што ў дваццатым стагодзьдзі грамадзянін дадзенае краіны, незапярэчны сацыялісты ня можа вярнуцца на сваю бацькаўшчыну. Аднак у запраўднасьці так яно ёсьць.

Ад даўжэйшага часу савецкі конзуль у Аргентыне абвяшчае на балонах камуністычнае газэты, якая выдаецца на расейскай мове, што савецкія грамадзяне могуць ехаць на «родину», што для іх праезд, пражыцьцё, мэдыцынская апека й г. п. бясплатныя.

Пасьля паяўленьня такой абвесткі маса людзей зьвілася да конзуля, каб запісацца на паварот на бацькаўшчыну. Ілі гэтых жадаючых вярнуцца было столькі, што чарга расьцягвалася аж да другой вуліцы. Але пры запісваньні ўрадаўцы канзуляту зарыентаваліся, што гэта ўсё людзі з г.зв. старой эміграцыі, прыехаўшыя ў Аргентыну перад вайною і якія ня маюць пад савецкай уладай. Тады адзін зь іх выйшаў і сказаў да чакаючых у чарзе, што гэтая абвестка не адносіцца да іх, але да тых толькі, што прыехалі пасьля вайны.

— Ім належыцца ехаць у першую чаргу, бо яны найбольш пацярпелі, а вы тут жылі добра й спакойна й нічога ня бачылі (савецкага раю — К.М.), дык можаце яшчэ пачакаць, — заявіў канзулярны ўрадавец.

Дык усе апусьцілі галовы, і гэтак разбіліся іхныя надзеі вярнуцца да сваіх родных. Некаторыя зь іх — гэта першыя прыслужнікі й падхалімы маскоўска-бальшавіцкага імпэрыялізму, прапагандысты й староннікі «міру», з савецкімі пашпартамі, за якія ўжо па шэсьць год плацяць вялікія грошы за іх прадаўжэньне. Некаторыя зь іх распрадалі сваю маемасьць, пакупілі кажухі і г.п., адным словам усё гатова да выезду, але няма дазволу зь Вярхоўнага Савету — так іх заўсёды інфармуюць у канзуляце.

З гэтага ўсім ясна, што расейскім камуністым расходзіцца больш пра тых, што ўжо пабывалі ў «чырвоным раю», каб іх забраць іхэнў назад. Але такіх наіўных няма. Таму савецкія ўрадаўцы стаяць у дзьвярох канзуляту й чакаюць: — а ну-ж паявіцца хоць адзін будучы жыхар Сібіру.

Андачасна на балонах гэтай-жа газэты друкуюцца «Адказы на нецярплівыя пытаньні савецкіх грамадзян заграніцай». У гэтых «Адказах» падаюцца прозьвішчы й месца жыхарства тых савецкіх грамадзян, што ўжо вярнуліся з чужыны на бацькаўшчыну. Аўтары так разганяліся ў апісаньні іхнага шчасьлівага жыцьця пад сонцам Сталінскай канстытуцыі, што чалавек, які навет ніколі не пагрэўся пад гэтым сонцам, адразу зразумее, што ўсё гэта чыстая мана. Аўтар сам сабе задае пытаньні й адказвае на іх, што ўсе, вярнуўшыся на бацькаўшчыну, маюць права на працу ў калгасе, на хвабрыцы або навет вучыцца (аб лягерах прымусовае працы не ўспаміна). Падаюцца прозьвішчы, што вярнуліся ў саюзныя рэспублікі, як латыскую, летувіскую, украінскую, малдаўскую, але ніводнага няма прозьвішча, хто-б вярнуўся на Беларусь. Як відаць, беларусы найлепш знаюць, што іх чакае пад тэрарыстычным рэжымам МВД. Яны ахвотней аддаюць жыцьцё пакуль што ў вольных краінах Захаду, чымсьці паміраць у вязьніцы дзесьці на Салоўках ці ў Сібіры з голаду й холаду. Гэтыя беларусы аднак маюць надзею хутка вярнуцца на бацькаўшчыну вольную й незалежную ні ад маскоўскіх камуністых ні ад іншых акупантаў. Але прыслужнікі Крамля, беларусы, што выракліся свае маткі, свае роднае мовы, згніюць на чужыне, так як іхныя кажухі, і ніколі не вярнуцца, каб пабачыць прыгожую беларускую зямельку.

К. Мацкевіч

Ад Рэдакцыі: Друкуючы гэтую карэспандэнцыю з Аргентыны, уважаем за патрэбнае дакладней выясьніць, чаму бальшавіцкія прадстаўнікі заграніцай чуць ня сілай намаўляюць вяртацца на бацькаўшчыну тых беларусаў, што апынуліся на чужыне пасьля апошняе вайны, затое ня пускаюць туды старых эмігрантаў, хоць апошнія гатовыя туды ехаць. Вось-жа адказ на гэтае пытаньне ясны: Старыя даваенныя эмігранты, што ніколі ня жылі «пад сонцам Сталінскай канстытуцыі», пад уплывам савецкае прапаганды значна скамунізаваліся й вядуць на чужыне бальшавіцкую прапаганду. Калі-б яны вярнуліся на бацькаўшчыну й пабачылі, што гэтае сонца такое цёмнае й халоднае, дык адразу ацьверазіліся-б ад камуністычнага гіпнозу. Іх усіх бальшавікі мусілі-б садзіць у канцэнтрацыйныя лягеры. То чымсьці запіхаць імі гэтыя лягеры, кандыдатаў у якія яны заўсёды знойдуць даволі ў сябе дома, лепш іх пакінуць на чужыне, дзе яны зьяўляюцца для бальшавікоў элемэнтам карысным, праводзячы камуністычную прапаганду.

Зусім інакш прадстаўляецца справа з новай пасьляваеннай эміграцыяй, якая на сабе скуры адчула сьмяротнае цяпло Сталінскага сонца. Гэтыя людзі, што пашыраюць на чужыне праўду аб Савецкім Саюзе, зьяўляюцца для бальшавікоў вельмі небясьпечнымі. Вось чаму яны стараюцца заманіць іх ехаць «на родину», каб іх там бясьсьледна зьнішчыць у турмах і канцэнтрацыйных лягерах палярнае поўначы.

Палякі ў Вэнэцуэлі — сябрамі АБН

Нядаўна ў Вэнэцуэлі была зарганізаваная філія АБН, у склад якой уваходзяць і беларусы, ад якіх дэлегатам зьяўляецца Уладзімер Дудзіцкі. Апошнім часам і польскі камітэт у Вэнэцуэлі ўступіў у гэтую арганізацыю. Польскі сьвятар, што зьяўляецца старшынёю гэтага камітэту, заявіў, што ён не падзяляе палітычнае лініі польскага эгзыльнага ўраду, які вызнаюць праграму АБН, як і прэтэнсьвыя палякаў на беларускія й украінскія землі, што былі да 1939 г. у складзе польскае рэспублікі. Трэба адцеміць, што гэта першы выпадак, калі польская арганізацыя ўзыйшла на справядлівыя шлях і засудзіла імпэрыялістычную польскую палітыку.

Гадавіна сьвятарства а. Смаршчка

Дня 9 верасьня сёлета Лювэнская беларуская калёнія ўрачыста сьвяткавала першыя ўгодкі пастырскай працы сьвятара БПАЦ а. Аўгеня Смаршчка. А 9-ай гадз. раніцы ў прыгожа прыбранай кветкамі беларускай праваслаўнай капліцы а. Аўгень адслужыў урачыстую абедню пры ўдзеле студэнцкага хору. У сваім казаньні а. Аўгень моцна ўсхвалёваны жывым удзелам маладых энтузыястычных парахвіян у ягоным сьвяце падзякаваў усім прысутным за актыўнае супрацоўніцтва на працягу цэлага году ў арганізацыі беларускай праваслаўнай парахвіі ў Лювэне. За мінулы год нашая капліца сталася цэнтрам рэлігійнага жыцьця амаль усіх праваслаўных студэнтаў Лювэнскага ўнівэрсытэту. У далейшым а. Аўгень падчыркнуў вялізарнае значэньне высокага маральнага, інтэлектуальнага й нацыянальнага ўзроўню беларускага праваслаўнага сьвятара. Адначасна выразіў пажаданьне, каб рады сьвятароў БПАЦ ўзбагаціліся новымі кадрамі, вышаўшымі із студэнцкае Лювэнскае грамады.

У далейшым выступіў з кароткай прамовай старшыня Цэнтралі Беларускіх Акадэміцкіх Арганізацыяў на Чужыне Др. Б. Рагуля, у якой ён ад імя беларускага студэнцтва горача прывітаў а. Аўгеня зь ягонай гадавінай. Гэтае сьвята — заценіў ён — зьяўляецца нашым сьвятам супольным, бо беларускае студэнтцтва стаіць на здаровых хрысьціянскіх асновах і лічыць царкву як адзін з найважнейшых фактараў нашага нацыянальнага жыцьця. Ён прасіў ад імя студэнтаў а. Аўгеня далажыць усіх стараньняў, каб дапамагчы яму захаваць ягоныя рэлігійныя традыцыі на чужыне і стаць на высокі маральны ўзровень, а таксама карміць іхныя душы праўдай, каб у будучыні мы маглі рэалізаваць нашыя нацыянальныя ідэалы на моцнай хрысьціянскай аснове.

Ад імя Лювэнскай грамады прывітаў а. Аўгеня студэнт другога курсу сацыялёгіі сакратар БСЗ сп. В. Шчэцька, а сп. Л. Рагуля — абсольвэнтка фармацэўтычнага факультэту Лювэнскага ўнівэрсытэту — ад беларускай Лювэнскай грамады ахвяравала прыгожы букет кветак. Урачыстым абедам, на якім таксама былі прысутныя прадстаўнікі беларускіх работнікаў у Бэльгіі, закончыўся гэты прыгожы дзень, які астанецца на доўга ў нашай памяці.

Прысутны

Новая Зэляндыя — рай для перасяленцаў

Беларуская эміграцыя ў Новай Зэляндыі вельмі малая колькасна, якая складаецца з двух групаў: адна, што прыбыла сюды перад двума гадамі, другая — год таму назад.

А шкада, што ў гэтую краіну так мала лучыла беларусаў, бо Новая Зэляндыя з кажнага гледзішча можа быць уважаная за запраўдны рай для перасяленцаў. Што датычыцца ўмоваў працы, дык яны вельмі добрыя, а жыцьцёвы штандарт работнікаў здаецца, тут найвышэйшы ў цэлым сьвеце. Работнік за 40 гадзінаў працы зарабляе ў сярэднім 8 фунтаў на тыдзень. За памешканьне й утрыманьне ў гастэлі плаціцца 2 фунты 4 шылінгі, так што ў сярэднім у тыдзень можна адлажыць якіх 4-5 фунтаў. Жанчына зарабляе 5-6 фунтаў, але затое за ўтрыманьне ў гастэлі плаціць толькі 1 фунт 18 шылінгаў. За адзінокіх або бязьдзетных сем'яў жыць у гастэлі зусім добра, таму што ўсе гастэлі пабудаваныя паводле ўсіх правілаў гігіены. Для сямейных зь дзецьмі з памешканьнем ужо трохі трудней, бо каб купіць свой дом, які складаецца з 4—5 пакояў з кухняй і ваннай, трэба заплаціць ад двух да трох тысяч фунтаў.

Ня горшыя таксама й умовы працы. Работнікі прыяжджаюць да хвабрыкі сваімі аўтамі й матацыкламі. Усё тут, апрача дамоў, ёсьць вельмі танным, асабліва мяса, якое зьяўляецца танейшым за бульбу. У хвабрыках, на чыгунцы, установах і магазынах а 10 гадз. раніцы й а 3 па паўдні бываюць дзесяціхвілінныя перарывы на філіжанку гарбаты.

Дачыненьні новазэляндцаў да новапрыбыўшых імігрантаў таксама вельмі добрыя й зычлівыя, якія ня робяць ніякіх нацыянальных, рэлігійных ані расавых розьніцаў. Новапрыбыўшых вітаюць як сваіх родных ці блізкіх. Шмат людзей з нашага транспарту плакала, калі чужыя зусім людзі спатыкалі нас з цукеркамі й кветкамі. Новая Зэляндыя мае ўсяго каля двух мільёнаў людзей, а ейная паверхня прыблізна такая, як Беларусі. Таму ўсе тут жывуць як адна сям'я, ня гледзячы на тое, што тут ёсьць каля 200 рэлігійных і рэлігійных сэктаў, а таксама значная колькасьць тубыльцаў — маўраў. Яны трохі цёмныя, прыблізна як малайцы. Яны тут у вялікім уважаньні, чаго доказам можа быць факт, што яны часта жэняцца зь белымі. Кажны новазэляндчык уважае за свой гонар ведаць хоць-бы некалькі маўрскіх сказаў. У школах дзеці вучацца гісторыі маўраў, біяграфіяў іхных шэфаў, а таксама ўсе маўрытанскія геаграфічныя назовы ўвайшлі ў ангельскую мову гэтага краю. Усе амаль сказы гэта дастаюць маўрскія імёны (я маю імя Эгоа, што абазначае — прыяцель).

Клімат у Новай Зэляндыі падобны да клімату Італіі або паўдзённай Францыі. Бывае што зімою сьнег выпадзе ўсяго на некалькі дзён, а ўлетку параўнаўча шмат дажджоў. Прырода тут вельмі багатая: мноства розных дарагіх дрэваў і кветак, якіх нідзе ў сьвеце нельга спаткаць. Характэрна што нарцызы й тюльпаны растуць дзіка ў полі. Таксама многа розных птушак, затое тут амаль няма зьвяроў за выключэньнем прывезеных, як алені, сьвіньні, каровы й авечкі. Іх можна шмат спаткаць у вялікіх лясох і стэпах заходняга ўзьбярэжжа, дзе жыве вельмі мала людзей. На іх можна паляваць бязь ніякага дазволу, а паляваць на алені ўрад навет заахвочае, таму што іх вельмі многа й яны нішчаць лес узімку.

Лясоў тут цяпер параўнаўча мала, а раней уся Новая Зэляндыя была імі пакрытая. Лясы новыя пасяленцы папалілі падчас баёў з маўрамі, чаго цяпер шкадуюць, бо некаторыя пароды дрэваў зьяўляюцца вельмі цьвёрдымі, як жалеза, што навет чэрві іх ня точаць. Уся Новая Зэляндыя з малымі выключэньнямі ўзгорыстая, таму тут вельмі многа авечак, якія пасуцца стадамі бязь ніякае ахаросны, бо ваўкоў і зладзеяў тут няма. Новазэляндцы на натуры вельмі павольныя, зусім бяз нэрваў, зімнакроўныя, ніколі не сьпяшаюцца. Таму кітайцы, падобна як у нас яшчэ нядаўна жыды, трымаюць тут амаль усю гандаль. Дзеля гэтага хто не лянівы, тут вельмі хутка можа дарабіцца.

Але ня гледзячы на ўсе дабрадзействы гэтае краіны, мы беларусы зьбіраем ужо грошы на паваротную дарогу на бацькаўшчыну, калі яна ўжо будзе вольная. Мы жадаем, каб і ў нас маглі людзі жыць, як Бог прыказаў, між сваіх, а не між чужынцаў, якія, хоць і добрыя, але душы нашага чалавека зразумець ня могуць.

М. Караньеўскі

ШУКАЮЦЬ

Шукаю брата **Міколу Раецкага**, народжанага ў 1928 г. ў вёсцы Пантусавічы, Наваградчына, які загубіўся падчас эвакуацыі ў 1944 г. Хто-б ведаў аб ягоным лёсе, прасіцца пісаць на адрас:

Michas Rajecki, Metro, Water Supply, Kelmscott, W. A. Australia.

ПРАДСТАЎНІЦТВЫ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» ПАЗА НЯМЕЧЧЫНАЙ:

1. **У Бэльгіі:** Mr. Karas Leonid, 8, Place Hoover, Louvain, Belgique.
2. **У Ангельшчыне:** Mr. Lasuk Aleksander, 174, Finborough Road, London, S. W. 10, England.
3. **У Францыі:** Mr. Symaniec Vladimir, 15, rue du Ltn. Boncour, Neuilly s/Seine, France.
4. **У ЗША:** Mr. B. Danilowich, 222 Suydom Street, New Brunswick, USA.
5. **У Канадзе:** Mr. Joseph Corny, 270 Clinton Str. Toronto, Ont., Canada.
6. **У Аргентыне:** Asociacion Bielorusa en la Argentina calle Coronel Sayos 2981, 4 de Junio prov. Buenos Aires. Argentina.
7. **У Аўстраліі:** Mr. Jackievic Donat, 60 Fisher Street, East Brisbane, Q-ld, Australia.
8. **У Вэнэцуэлі:** Dudzicki Vladimir, Crucesita a San Miquel 74, Caracas, Venezuela.
9. **У Новай Зэляндыі:** Mr. Karanieuskі Marjan, Burns Izonsc, Mosgiel, New Zeeland.

Непасрэдна з гэтых прадстаўніцтваў просім суродзічаў выпісваць «Бацькаўшчыну» і там-жа разьлічвацца за газэту.

ЦАНА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» ПАЗА НЯМЕЧЧЫНАЙ

1. ЗША	15 цэнтаў
2. Канада	15 цэнтаў
3. Вялікабрытанія	1 шылінг
4. Францыя	40 франкаў
5. Аўстралія	1 шылінг
6. Аргентына	2 пэзо.
7. Бэльгія	5 франкаў

Ува ўсіх іншых краінах раўнавартасьць 15 цэнтаў ЗША за 1 эгзэмпляр.

З прычыны дэвізовых абмежаваньняў у Нямеччыне грошы за «Бацькаўшчыну» з усіх краінаў паза Нямеччынай просім перасылаць на наступны адрас: Mr. Jan Zaprudnik, 8, Place Hoover, Louvain, Belgique.

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчамі або ініцыяламі аўтараў, могуць выражаць думкі, зь якімі Рэдакцыя не згаджаецца.